

Beter zicht op geldwerving

Een kwalitatief onderzoek m.b.t. de Actie Kerkbalans
in SoW-gemeentes

Rapport nr. 508

december 2003

drs. Gert de Jong

KASKI
onderzoek en advies over religie en samenleving

Toernooiveld 5
6525 ED Nijmegen
Postbus 6656
6503 GD Nijmegen

tel. 024 365 35 31
fax 024 365 34 85
www.ru.nl/kaski
info@kaski.ru.nl

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	5
1 Inleiding	7
1.1 Achtergrond	7
1.2 Opdrachtverstrekking	7
1.3 Vraagstelling.....	8
1.4 Methode.....	8
2 Geldwerving in de gemeentes.....	11
2.1 Organisatie	11
2.2 Adressering en bezorging	11
2.3 Bruikbaarheid van het materiaal.....	12
2.4 Differentiatie naar geefgedrag	15
2.5 Vervolgactiviteiten.....	16
2.6 Geldwerving en kerkelijk beleid	17
2.7 Ondersteuning.....	18
3 Beoordeling materiaal door gemeenteleden	19
3.1 Begroting in de folder	19
3.2 Richtlijnen.....	20
3.3 Thema	20
3.4 Uiterlijk van de folder	20
3.5 Tekst van de folder	21
3.6 Eigen materiaal.....	21
3.7 De bestemming van Kerkbalans.....	22
3.8 Effecten van het Kerkbalans-materiaal.....	22
3.9 Toon van het de tekst	23
4 Conclusie en discussie	25
4.1 Landelijke actie voor plaatselijke kerken	25
4.2 Geefgroepenbenadering.....	26
4.3 Van globale indeling naar verfijnde benadering	26
4.4 Kerkbalans als vast stramien van handelen	27
4.5 Vervolgactiviteiten.....	27
4.6 Functioneel en traditioneel handelen	28
Bijlage.....	31
A Gesprek kerkvoogdij Herv. Gem. A.	31
B Gesprek organisatie Kerkbalans SoW-gemeente B.	35

C	Gesprek kerkvoogdij Herv. Gem. C.	39
D	Gesprek kerkvoogdij Herv. Gem. D.	43
E	Gesprek organisatie Kerkbalans Herv. Gem. E..	47
F	Gesprek gemeenteleden	51
	Gesprek 1	51
	Gesprek 2	52
	Gesprek 3	53
	Gesprek 4	54
	Gesprek 5	55
	Gesprek 6	56
	Gesprek 7	56
	Gesprek 8	58
	Gesprek 9	59
	Gesprek 10	60
	Gesprek 11	61
	Gesprek 12	62
	Gesprek 13	64
	Gesprek 14	65
	Gesprek 15	66
	Gesprek 16	68
	Gesprek 17	69

Samenvatting

De Actie Kerkbalans is de jaarlijkse geldwervingsactie van een groot aantal kerken. Op lokaal niveau wordt de actie binnen de Hervormde Gemeentes meestal georganiseerd door de kerkvoogdijen. De aanpak van de actie is de meeste jaren gelijk: het materiaal wordt landelijk besteld, voorzien van plaatselijke cijfers en een korte toelichting.

Persoonlijk brengen en ophalen van het materiaal in de actieweek is gebruikelijk tenzij men de mogelijkheid niet meer heeft. Er wordt gekozen voor brengen en halen vanwege het persoonlijk contact.

Het gebruikte materiaal is meestal de folder (met antwoordenvolp), als ondersteunend materiaal wordt vooral de poster gebruikt.

De bruikbaarheid van het materiaal ligt vooral in de herkenbaarheid en de mogelijkheid eigen financiële gegevens in te vullen. Het materiaal heeft te weinig mogelijkheid om verdere informatie over de eigen kerkelijke gemeente te geven. Vooral daarom wordt eigen plaatselijk materiaal toegevoegd, meestal in de vorm van een brief.

Bij de Actie Kerkbalans wordt niet gewerkt met een gedifferentieerdere benadering, tenzij het jongeren betreft. Waar wel een zeker onderscheid tussen groepen wordt gemaakt, gebeurt dat vanuit de persoonlijke kennis van de betrokkenen bij de organisatie en niet vanuit een geautomatiseerd adressenbestand.

Voor de meeste gemeentes is het een probleem hoe met niet-gevers om te gaan.

Er vindt geen systematische analyse van het geefgedrag plaats met het oog op aanpassing en bijstelling van de benadering. Of er sprake is van systematische vervolgcactiviteiten is in dit onderzoek niet te achterhalen. Wel geven de betrokkenen bij de actie verzamelde informatie en opmerkingen door aan predikanten, ouderlingen of diaconieën.

Over het algemeen waarderen gemeenteleden de thema's, opmaak en kleur van het promotiemateriaal. Over de tekst lopen de meningen uiteen, net als het al dan niet opnemen van begroting en richtlijnen voor geven. Eigen materiaal dat wordt toegevoegd wordt vrijwel altijd gewaardeerd: het maakt de vraag om geld concreter.

De folders dragen niet bij aan het beïnvloeden van geefgedrag: betrokken kerkleden geven toch wel, zij worden door de folder niet overtuigd (op z'n best vormt het een herinnering); de niet-betrokken kerkleden lijken eveneens niet door de folders te worden overtuigd.

De waardering voor de jongerenfolder van 2004 lijkt te wijzen op een vorm van communicatie die potentieel heeft.

Vanuit het onderzoek worden onder andere de volgende beleidsaanbevelingen naar voren gebracht:

- Het landelijke materiaal zou meer ruimte moeten geven aan inbreng vanuit de eigen lokale kerkelijke gemeente.
- Werken met gedifferentieerde benadering op grond van geefgedrag zou meer moeten worden gestimuleerd, onder andere door informatie te geven hoe dat gaat en wat het oplevert. Ten behoeve hiervan zouden instrumenten kunnen worden ontwikkeld. Daarbij kan gedacht worden aan een interpretatieschema voor feedback en een analyseschema om het geefgedrag nader te onderzoeken.

1 Inleiding

1.1 Achtergrond

De geldwerving van kerkelijke gemeentes vindt grotendeels plaats binnen de Actie Kerkbalans. Dit is een gezamenlijke campagne van een zevental kerkgenootschappen. De Actie Kerkbalans komt jaarlijks met een assortiment aan beschikbare materialen waaruit afzonderlijke gemeentes en kerken (en ook parochies) een keus kunnen maken om te gebruiken bij de organisatie van de Actie Kerkbalans en bij hun communicatie naar gemeenteleden: dus zowel een handleiding, als posters, folders en brochures gericht op het publiek. Ieder jaar wordt er gevarieerd wat betreft vormgeving en de inhoud van de wervende teksten rondom thema's zoals *Kleur bekennen* of *Ruimte geven*.

Kerkelijke gemeentes zijn vrij om te kiezen of zij al dan niet deelnemen aan de Actie Kerkbalans; zij kunnen ook in plaats van of naast Kerkbalans bijdragen werven. De kerkelijke gemeentes zijn zelf verantwoordelijk voor de organisatie en uitvoering van de geldwerving. In de praktijk berust de verantwoordelijkheid voor de geldwerving bij een commissie of werkgroep, binnen de hervormde gemeentes is dat meestal de kerkvoogdij.

1.2 Opdrachtverstrekking

De opdracht tot een evaluatie van de Actie Kerkbalans werd begin 2003 verstrekt door de Interdiocesane Commissie Geldwerving. In deze commissie bestond behoefte aan nader inzicht in de praktische gang van zaken rond de Actie Kerkbalans binnen een zevental r.-k. parochies. In overleg tussen opdrachtgever en KASKI werd besloten tot een kwalitatief onderzoek, waarin door middel van interviews gedetailleerde informatie zou kunnen worden verzameld van zowel parochianen die in de rol van vrijwilliger ervaring hebben met het organiseren van de parochiële geldwerving, als met parochianen die al dan niet bijdragen aan hun parochie tijdens de Actie Kerkbalans.

Gaandeweg deze opdrachtgeving werd, in het samenwerkingsoverleg zoals dat plaatsvindt in de Interkerkelijke Commissie Geldwerving, binnen Samen op Weg-gelederen eenzelfde informatiebehoefte geconstateerd. Daarop werd voorjaar 2003 door de Raad voor de Plaatselijke Geldwerving van de SoW-kerken een soortgelijke opdracht verstrekt aan het KASKI, nu met betrekking tot een kwalitatief onderzoek binnen vijftal SoW-gemeentes. De beide onderzoeken werden vrijwel gelijktijdig, in onderling overleg tussen de betreffende onderzoekers en volgens eenzelfde methode uitgevoerd.

De concept-rapportages van de beide onderzoeken werden, in overleg met de voorzitter van opdrachtgevende Interdiocesane Commissie Geldwerving en de Raad voor de Plaatselijke Geldwerving van de SoW-kerken, voorgelegd aan de Interkerkelijke Commissie geldwerving die in deze als onderzoeksbegeleidingscommissie fungeerde. De concepten werden in de vergadering van deze commissie besproken op 3 december 2003. De in dit verband gemaakte op- en aanmerkingen werden verwerkt, waarna de definitieve versies van de beide rapporten werden vastgesteld en aan de respectievelijk opdrachtgevers overhandigd.

1.3 Vraagstelling

De vraagstelling die in het onderzoek centraal staat luidt wat is de bruikbaarheid en de effectiviteit van de in het kader van de Actie Kerkbalans ter beschikking gestelde materialen. Voor de beantwoording van deze vraag is een tweeledig onderzoek uitgevoerd:

- onderzoek onder de organiserende instanties van Kerkbalans bij vijf lokale kerkelijke gemeentes naar de vraag van organisatie en aanpak van Kerkbalans en de bruikbaarheid van het materiaal. Tevens is gevraagd of er behoefte aan ondersteuning, toerusting of meer informatie is;
- onderzoek onder gemeenteleden (doelgroep van Kerkbalans) naar effect en beoordeling van het materiaal van Kerkbalans.

Antwoord op deze vragen zou de landelijk verantwoordelijken voor de Actie Kerkbalans de mogelijkheid geven hun aanbod te optimaliseren en voor zover mogelijk de geldwerving binnen de protestantse kerken verder te optimaliseren.

1.4 Methode

In vijf plaatsen zijn gesprekken gevoerd met vertegenwoordigers van de organiserende commissie en met gemeenteleden. De kerkelijke gemeentes die zijn benaderd zijn geselecteerd door het landelijk bureau van de Vereniging Van Kerkvoogdijen; de aangeleverde selectie bestond uit hervormde gemeentes, in twee plaatsen is er sprake van samenwerking met gereformeerde kerken. Hierbij is in een plaats sprake van een federatie van de gehele hervormde gemeente op plaatselijk niveau en in een plaats van een aantal federaties op wijkniveau.

Binnen de kerkelijke gemeentes zijn contactpersonen benaderd met de vraag de organiserende instantie voor Kerkbalans uit te nodigen voor een groeps gesprek en een zevental gemeenteleden voor korte individuele interviews. Voor de gemeenteleden is gevraagd een spreiding aan te brengen in de te benaderen perso-

nen: veelgevers, gemiddelde gevers en gemeenteleden die naar verhouding weinig geven, en tevens jongeren.

Het is in vrijwel geen enkele gemeente gelukt om in contact te komen met minder betrokken leden c.q. weinig-gevers. Zij zijn moeilijk over te halen hun mening te (komen) geven over onderwerpen die hen waarschijnlijk nauwelijks bezig houden. Vrijwel alle respondenten omschreven zichzelf als (boven)gemiddelde gevers of grote gevers en als (zeer) kerkelijk meelevend.

In geen van de gemeentes konden de zeven gemeenteleden voor het onderzoek worden geïnteresseerd. In totaal werden 17 gesprekken gevoerd¹.

In deze rapportage wordt allereerst een analyse gegeven van de gesprekken met de organiserende instanties van Kerkbalans, vervolgens een analyse van de gesprekken met de gemeenteleden. De beide analyses worden betrokken in het hoofdstuk Conclusie en discussie. Hierin worden ook een aantal beleidsadviezen opgenomen.

De verslagen van de gesprekken zijn opgenomen in de bijlagen. De conceptverslagen van de gesprekken met de commissies zijn ter goedkeuring aan de gespreksdeelnemers voorgelegd.

Voor de gesprekken is anonimiteit beloofd aan alle deelnemers. Naar de plaatsen wordt daarom alleen met letters verwezen. Als achtergrondinformatie volgen hier enkele karakteristieken van de plaats:

Hervormde Gemeente A. is de hervormde gemeente van twee kleine dorpen in het noorden van het land. De gemeente heeft ruim 150 leden.

Hervormde gemeente B. is een onderdeel van een gefedereerde SoW-gemeente in een stad in het midden van het land. De gefedereerde gemeente heeft ruim 20.000 leden.

Hervormde Gemeente C. is de hervormde gemeente in een stad in het midden van het land, een aantal wijkgemeentes zijn gefedereerd in SoW-verband, een aantal wijkgemeentes zijn zelfstandig. De hervormde gemeente heeft zo'n 7500 leden.

Hervormde Gemeente D. is een van de hervormde gemeentes in een middelgrote plaats in het zuiden van het land. De hervormde gemeente heeft ruim 1500 leden.

Hervormde Gemeente E. is een hervormde gemeente in het westen van het land en bestaat uit een aantal wijkgemeentes. De hervormde gemeente heeft ruim 6000 leden.

¹ Ter indicatie hoe lastig het soms kon zijn om mensen te interesseren zij vermeld dat in de plaats B. een lijst van 71 mensen is samengesteld die voor het onderzoek zouden kunnen worden benaderd. Een aantal van hen bleek telefonisch niet bereikbaar, een aantal wilde niet meewerken. Uiteindelijk zijn met vier mensen gesprekken gevoerd, waaronder één randlid.

Tot de leden worden in dit overzicht ook geboorteleden of overige leden gerekend.

2 Geldwerving in de gemeentes

2.1 Organisatie

In alle vijf de onderzoeksgemeentes wordt Kerkbalans mede georganiseerd door de kerkvoogdij, dat betekent dat in geen van de onderzoeksgemeentes de organisatie van Kerkbalans in handen is van een daarvoor ingesteld commissie.

In alle gevallen is de ledenadministratie en/of het kerkelijk bureau bij de actie betrokken.

In één plaats is bij de Actie Kerkbalans (naast dus de kerkvoogdij) ook een commissie voor geldwerving en publiciteit betrokken. Deze commissie zoekt naar nieuwe wegen van geldwerving en doet voorbereidend werk voor Kerkbalans. Afgelopen jaar is een krantje/brochure uitgegeven en iets dergelijks wordt ook voor 2004 voorbereid.

In de twee grotere plaatsen met meerdere wijkgemeentes vindt Kerkbalans plaats in een samenspel tussen het centrale niveau en het wijkniveau. In de praktijk betekent dit dat de wijken hun eigen invulling kunnen geven aan de aanpak. Zo is in plaats B. in één wijk de ledenadministrateur nauw betrokken bij de uitvoering van Kerkbalans in zijn wijk en de distributie van het materiaal, en kan hij gegevens uit de ledenadministratie ten nutte maken van de adressering. In een andere wijk in B. wordt Kerkbalans niet aangestuurd door de ledenadministratie en heeft de coördinatrice een eigen administratie met Kerkbalans-gegevens.

De kleinste gemeente uit het onderzoek meldt dat er niet met een draaiboek wordt gewerkt, maar vanuit de ervaring van voorgaande jaren. Wanneer met draaiboeken wordt gewerkt, hoeven deze meestal niet meer te worden bijgewerkt (of men werkt nog maar een jaar met een draaiboek, zodat er nog geen sprake van bijwerken kan zijn), op z'n hoogst worden data veranderd. In sommige gemeentes bestaan er centrale draaiboeken, in andere gemeentes draaiboeken op wijkniveau.

2.2 Adressering en bezorging

Voor zover het tijdens het onderzoek naar voren komt vindt de adressering van het Kerkbalans-materiaal vrijwel altijd plaats vanuit de eigen ledenadministratie. Eén plaats vormt hierop een uitzondering. Zij krijgen geadresseerd materiaal aangeleverd van de SMRA en zijn hier verre van te spreken: "De SMRA is zo rigide als een blok beton wat dat betreft." Volgens de respondenten kan de SMRA wijzigingen in tenaamstelling niet verwerken in de adressering en levert ze het materi-

aal aan op alfabetische volgorde van straten in plaats van de (bruikbare) volgorde van postcode.

Vrijwel alle gemeentes bezorgen het Kerkbalans-materiaal persoonlijk, ook worden reacties persoonlijk opgehaald. Waar dat niet gebeurt zijn dat uitzonderingen. Die uitzondering wordt in één gemeente veroorzaakt doordat er niet voldoende mensen zijn om het materiaal persoonlijk af te geven en op te halen. In die plaats werkt men daarom met antwoordenvelopen, die men zonder postzegel kan terugsturen of bij een aantal adressen in de buurt kan afgeven. De andere uitzonderingen zijn die gevallen waarin men niemand thuis treft. Het hangt dan af van motivatie en doorzettingsvermogen van de ‘lopers’ (de mensen die het Kerkbalans-materiaal wegbrengen en ophalen). Er zijn er die met grote vasthoudendheid blijven proberen het materiaal persoonlijk af te geven en op te halen, er zijn er – volgens de respondenten uit de kerkvoogdij – die het materiaal na één bezoek door de brievenbus gooien.

De lopers zijn soms mensen die speciaal voor Kerkbalans worden gevraagd. Soms zijn dat vaste postbezorgers vanuit de kerken, die het materiaal in ‘hun eigen wijk’ rondbrengen. In sommige plaatsen of wijken doen ambtsdragers wel mee met wegbrengen en ophalen, in andere wijken niet. Sommige kerkvoogdijen vertellen dat het lastig wordt om mensen te vinden die willen helpen bij Kerkbalans.

De reden waarom men voor persoonlijke benadering kiest is dat men hecht aan het persoonlijk contact. Ook de praktische overweging dat kan worden aangegeven wanneer het materiaal weer wordt opgehaald, zodat het ingevuld klaar ligt, wordt als argument genoemd. Of persoonlijk afgeven zijn weerslag heeft voor de opbrengst is niet bekend en speelt een kleinere rol bij de overwegingen.

2.3 Bruikbaarheid van het materiaal

Vrijwel alle respondenten noemen het materiaal van Kerkbalans in eerste instantie bruikbaar, hoewel een gemeente aangeeft dat de bruikbaarheid volgt uit het ‘bij gebrek aan beter’. Men heeft dan ook wel eens overwogen om het helemaal zelf te doen, dus zelf brieven schrijven en opmaken.

Over het algemeen vindt men het materiaal wel bruikbaar, omdat het herkenbaar is. Met name het logo van Kerkbalans zal snel door mensen herkend worden, zo is de inschatting. Men kan op het materiaal kwijt wat men wil. De folder is wat algemeen en daardoor goed en overzichtelijk.

Daarin zit ook gelijk de zwakte, zo wordt gemeld: afgezien van de cijfers en de naam van de gemeente, zou men dezelfde folder in tal van andere plaatsen aan

kunnen treffen. Anders gezegd: het materiaal is te weinig herkenbaar als zijnde van de eigen kerkelijke gemeente. Wellicht kan daardoor ook het misverstand – dat nog bij de analyse van de gesprekken met de gemeentelieden aan de orde komt – ontstaan dat Kerkbalans geldwerving voor de landelijke kerken is.

Vanwege het algemene karakter van de folder worden daarom meestal brieven en/of aanvullend materiaal toegevoegd. Dat kan alleen een brief zijn, of een strookje, het kan ook een eigen krant zijn. Men kiest voor de brieven omdat dit als persoonlijker wordt ervaren. Toevoegen van eigen materiaal geeft de mogelijkheid meer informatie over de eigen kerkelijke (wijk)gemeente te geven.

In sommige gemeentes betekent dit dat de geadresseerden een folder van Kerkbalans ontvangen met een brief en/of een krant/brochure. De keuze voor het meer algemene Kerkbalans-materiaal tezamen met eigen brieven en/of krant, wordt als volgt gemotiveerd: de korte en bondige folder voor mensen die weinig informatie willen lezen en het meer uitgebreide krantje voor mensen die meer informatie willen.

In tweede instantie blijkt men binnen een aantal gemeentes kritischer te zijn over de folder: “Het is een aardig stukje proza, maar niet sterk communicerend en te vaag en te lief. Zo’n folder is nu de grootste gemene deler en te weinig toegespitst op de eigen plaatselijke situatie.” Toch kiest men voor de folder, hoewel een aantal zegt dat ze aarzelingen te hebben bij het gebruik van de folder.

Wanneer men het materiaal als bruikbaar omschrijft, doelt men in de meeste gevallen op het foldermateriaal. Het overzicht in tabel 2.1 laat zien welke media voor Kerkbalans beschikbaar zijn. Veel daarvan wordt niet gebruikt en/of is niet bekend. Het belangrijkste medium is de folder (in één gemeente de folder in tweeslag = één vrouw; de overige in drieslag = twee vrouwen).

tabel 2.1 Overzicht van promotiemateriaal voor Kerkbalans, met daarbij aangegeven in hoeveel kerkelijke gemeentes het materiaal bekend is en in hoeveel gemeentes het wordt gebruikt, in volgorde van bekendheid

<i>materiaal</i>	<i>bekend</i>	<i>gebruikt</i>	<i>vroeger gebruikt</i>
posters	5	5	
spandoek	5	2	1
folder drieslag	4	4	
antwoordenvelop	4	4	
jongerenfolder	4	2	
afdrukprints	4	2	1
katoenen tas	4	1	
plastic tas	4	1	
looplijst	3	2	
concept artikel kerkbladen	3	2	
jaarverslag A5	3	1	
website	3	1	2
kleurplaat jongeren	2	2	2
voorbeeldbrief jonge gemeenteleden	2	1	1
pennen	2		1
folder twee slag	1	1	
kladblokje	1		
preekschets	1		1
A5 overwegingen folder			
overwegingenboekje			
sluitzegels			
buttons			
stickers			

Vooral promotiemateriaal als stickers, buttons, sluitzegels, overwegingenboekje en -folder, pennen, kladblokje worden niet of niet vaak gebruikt en zijn ook niet (erg) bekend.

Eén respondent beklagde zich over de bekendheid van het promotiemateriaal: “Hier is ook nul informatie over; we doen al jaren mee, maar ik heb nog nooit een brief gehad met: wist u dat wij dit materiaal hebben? Wat overigens wat anders is of we het zouden gebruiken, maar nu weet ik niet eens dat het bestaat.” In het gesprek was niet te achterhalen of het kerkelijk bureau deze informatie niet doorgeeft, of dat de informatie niet overkomt van de landelijke organisatie voor Kerkbalans.

2.4 Differentiatie naar geefgedrag

Voor Kerkbalans worden in vrijwel alle gevallen alle ingeschrevenen van 18 jaar en ouder benaderd. Binnen één gemeente benadert men de jongere leden pas vanaf 21 jaar. Die keuze komt voort uit het feit dat een aantal ingeschreven 18-jarigen niet-thuiswonend student zijn en men hen tevergeefs een bijdrage vraagt.

Soms ontvangen jongeren die voor het eerst voor Kerkbalans worden benaderd een aparte brief, waarin Kerkbalans als het ware bij hen wordt geïntroduceerd. Twee gemeentes gebruiken de jongerenfolder. In één wijkgemeente waar veel studenten wonen wordt de jongerenfolder gebruikt en een aparte brief. Die brief is qua stijl anders. Zo worden de jongeren met 'jij' aangesproken, in plaats van 'u'. De organisatie hiervan komt er op neer dat het standaardmateriaal wordt gesorteerd op grond van de kennis die de coördinatrice van de wijk en de leden heeft. Uit de enveloppen voor studenten wordt het standaardmateriaal gehaald en het andere materiaal erin gestopt.

Alleen jongeren worden als groep apart benaderd door de kerkelijke gemeentes. Er vindt geen differentiatie plaats op grond van verschil in geefgedrag (in deze rapportage ook wel kortweg aangeduid met (onderscheid naar) *geefgroepen*). In veel gevallen kan dat ook niet, want de ledenadministratie wordt niet systematisch bijgehouden met het oog op gedifferentieerde benadering. Gemeentelieden worden dan in algemene termen aangesproken, of verschillende groepen worden in één brief aangesproken, gezien het volgende fragment:

*“Velen van u zeggen al jaren een bijdrage toe en betalen die ook. (...) Uw kerkgemeente stelt die steun op prijs.
(...)
Er zijn ook gemeenteleden die niet bijdragen of een geringe bijdrage geven.
(...) Wij willen u vragen om tenminste in uw eigen kosten te voorzien ...”*

In feite worden hier (minstens) twee groepen aangesproken met één brief: namelijk trouwe bijdragers en niet- of weinig-betalers.

Verschuilde benadering van afzonderlijke geefgroepen betekent dat de ledenadministratie op dit punt moet worden bijgehouden. Met gegevens van SILA en SMRA in combinatie met de eigen ledenadministratie in een geautomatiseerd bestand is dat weliswaar mogelijk, maar er leven aarzelingen of het wel de moeite loont en er meer geld zal worden opgehaald. Op dat punt wil men dan ook graag geïnformeerd worden.

Binnen één gemeente zijn wel plannen om geefgroepen te onderscheiden. Men overweegt om het geefgedrag nader te analyseren en op grond van de analyse verschillen in benadering te kiezen. Ook probeert men daar van jongere leden de

voornamen te verzamelen (de administratie is op dit punt bijna compleet), zodat jongeren niet met voorletters, maar met voornaam kunnen worden aangeschreven.

Niet-gevers lijken een probleem te vormen voor de kerkelijke gemeentes. Ze kosten de gemeente wel geld, zo heet het (de hoogte van de afdracht voor de bovenplaatselijke kerk is gebaseerd op het nominaal aantal leden), maar dragen zelf niet bij. Daarnaast wordt het lang niet altijd als dankbaar werk ervaren om bij niet-bijdragende leden langs te gaan voor Kerkbalans. Een kerkvoogd zegt daarover dat de kerkvoogdij na afloop van de actie de lopers de gelegenheid geeft ervaringen te vertellen: “Het is onze taak om te luisteren wat de lopers op hun lever en hun hart hebben want die willen hun verhaal ook wel eens kwijt, want die worden ook niet altijd even elegant behandeld hoor. Die tijd is wel voorbij, helaas.”

Men kiest er dan soms voor om leden die een aantal jaren niet hebben bijgedragen niet meer te benaderen voor Kerkbalans. In sommige gemeentes volgt hierop ook een uitschrijvingstraject. In strikte zin is dit geen aparte benadering, maar meer een kwestie van niet meer benaderen.

2.5 Vervolgactiviteiten

In alle gemeentes is er een zeker vervolg op Kerkbalans, maar niet overal is dat gelijk. Vervolgactiviteiten zouden in vier categorieën kunnen worden onderscheiden:

- administratieve afwikkeling van Actie Kerkbalans;
- evaluatie van het verloop van Actie Kerkbalans;
- inventariseren van pastorale signalen;
- inventariseren van signalen over het beleid van de kerkelijke gemeente.

In alle gevallen is er een *administratieve afwikkeling* van Actie Kerkbalans: de toezeggingen worden bijgehouden en bij achterstallige betaling wordt contact opgenomen. In veel gevallen hoort hier ook bij dat adreswijzigingen worden doorgegeven. De lopers kunnen hierover aantekeningen maken op hun zogenaamde looplijst.

Een aantal gemeentes meldt dat een *evaluatie van het verloop* van de actie plaatsvindt, bijvoorbeeld door het verzamelen van reacties van lopers. Er werd hiervoor reeds melding van gemaakt. Geen van de gemeentes heeft gemeld dat de evaluatie aanpassingen van het draaiboek tot gevolg heeft.

De derde vorm van vervolgactiviteiten die we hier onderscheiden is het inventariseren van *pastorale signalen*. Lopers kunnen ook hierover aantekeningen maken op hun looplijsten. De signalen worden verzameld en doorgegeven aan predikant, ouderling of diaken.

Binnen één gemeente is er uitdrukkelijk voor gekozen om ambtsdragers *niet* het materiaal van Kerkbalans te laten rondbrengen en krijgen de lopers de instructie om niet met mensen in discussie te gaan. Reageren op de signalen is dan een taak van de ambtsdragers.

In één gemeente is expliciet gevraagd of de kerkvoogdij na verloop van tijd navraagt wat er met de verzamelde reacties is gebeurd. Dat bleek niet het geval, maar dit was desgevraagd wel een aandachtspunt voor de toekomst.

De vierde vorm van inventariseren betreft het verzamelen van reacties over het *kerkelijke beleid*. Het is denkbaar dat gemeenteleden, wanneer hen om financiële bijdrage voor de kerkelijke gemeente wordt gevraagd, vragen, opmerkingen of commentaar hebben over het kerkelijk beleid of de besteding van de gelden. In de interviews wordt hier niet expliciet melding van gemaakt, maar het ligt in de lijn der verwachtingen dat bij het verzamelen van opmerkingen op looplijsten dit aspect ook kan worden meegenomen.

2.6 Geldwerving en kerkelijk beleid

De vragen rondom de vervolgactiviteiten van Kerkbalans liggen misschien ook op een fundamenteeler niveau, gezien de reacties van de respondenten over de verhouding tussen geldwerving en kerkelijk beleid. Volgens sommige respondenten staat geldwerving redelijk los staat van het overige kerkenwerk. Binnen één gemeente leeft daar binnen de kerkvoogdij irritatie over. Het blijkt buitengewoon lastig om de begroting rond te krijgen, maar geldwerving schuift men af naar de kerkvoogdij. Men heeft het idee dat er te weinig oog is voor de financiële nood van de gemeente en dat er te weinig integratie is tussen de geldwerving en het overige kerkenwerk. Het werk van de kerkvoogdij wordt alleen geassocieerd met geld. (“Een gemeente die alleen maar kan roepen dat de kerkvoogdij er alleen maar is voor geld, lijdt aan geestelijke bloedarmoede!”) Geldwerving vindt dan geïsoleerd plaats en de verbindingen met het overige kerkenwerk en pastoraat zijn te weinig onderling verbonden. Het zou daarom belangrijk zijn als predikanten meer verbinding zouden leggen tussen geldwerving en pastoraat, wordt binnen een aantal kerkelijke gemeentes gesuggereerd. Als voorbeeld noemt men dat het goed zou zijn als predikanten in hun preken aandacht zouden besteden aan Kerkbalans.

2.7 Ondersteuning

Een paar gemeentes geven spontaan aan behoefte te hebben aan toerusting, ondersteuning of verdere informatie van landelijke organen. Desgevraagd kunnen andere gemeentes zich ook een aantal vragen voorstellen, zoals: hoe randleden te motiveren tot geven, of hoe jongeren beter te benaderen, of hoe kun je beter vrijwilligers vinden voor Kerkbalans?

Die ondersteuning en informatie moet dan wel in de eigen gemeente plaatsvinden. Classicale bijeenkomsten zijn te algemeen en te weinig toegespitst op de eigen plaatselijke situatie, vindt men. Hoewel het niet met die woorden is gezegd, denkt men – zo is de indruk – aan een consulent voor Kerkbalans.

3 Beoordeling materiaal door gemeenteleden

De kerkelijke gemeentes waarin het onderzoek plaatsvond gebruiken alle de folder van Kerkbalans, in vier van de vijf gevallen de drieslagfolder, in één geval de tweeslagfolder. De folder is met eigen informatie bedrukt. Van vier gemeentes heeft het KASKI foldermateriaal ontvangen.

Alle folders bevatten de samenvatting van de begroting van 2003, gesplitst in lasten en baten. Bij drie van de vier folders worden de richtlijnen ter overweging overgenomen uit het standaardmateriaal², één gemeente heeft haar eigen richtlijnentabel opgenomen. Drie van de vier gemeentes heeft de begroting zo opgesteld dat er een tekort aanwezig is, dit tekort ligt tussen de € 20.000 en € 288.000 of 14% en 4% van de totale begroting.

Alle folders bevatten de standaardtekst die bij het thema *Ruimte geven* hoort.

3.1 Begroting in de folder

Er wordt zeer verschillend gedacht over het opnemen van de begroting in de folder. Voor een aantal mensen hoeft dit niet. Onder hen zijn er die het niet lezen want “de cijfers en begroting interesseren mij niet, dus ik lees het niet. Het zal wel van belang zijn, maar niet interessant.” Ook spreekt er soms vertrouwen uit, men gaat er vanuit dat het geld goed besteed zal worden. Een aantal leest de begroting wel, of kijkt het door, maar neemt het vervolgens voor kennisgeving aan.

Er zijn er ook die een zekere twijfel ten aanzien van de cijfers hebben: “Soms wordt het zo gepresenteerd dat er wel een tekort staat”.

Voor anderen is het tonen van de begroting, inclusief de tekorten van belang. Het laat zien dat de kerk openheid van zaken geeft en dat het geld, gezien de tekorten, echt nodig is. Ook laat de begroting voor sommigen zien wat de consequenties voor het kerkelijk beleid zijn.

Eén respondent leek het zinvoller om de begroting op een gemeenteavond te presenteren, of ter inzage te leggen. Dat geeft de mogelijkheid om aan geïnteresseerden de informatie uitgebreider te presenteren.

² “Geef wat u kunt missen als uw netto inkomen minder is dan € 10.000; geef tenminste 3% van uw inkomen, als dat ligt boven de € 10.000; geef indien mogelijk méér dan uw bijdrage van vorig jaar.”

3.2 Richtlijnen

Alle folders die we onder ogen kregen voor het onderzoek, hebben richtlijnen en/of richtbedragen. Daar wordt verschillend over gedacht. Er zijn er die richtlijnen opdringerig vinden, er zijn er die de richtlijnen te hoog vinden, er zijn er die het prettig vinden dat er enige indicatie wordt gegeven hoeveel je nu moet geven. In al deze gevallen reageert men dan op de *persoonlijke* perceptie van de richtlijn. Een aantal respondenten merkt op dat richtlijnen goed voor *anderen* is, dan weten ze wat van hen verwacht wordt. Daarbij denkt men ook wel aan randkerkelijken: “Dat de folder richtlijnen geeft is goed, want de ernst van een verantwoorde gift moet worden benadrukt. Het is niet erg (...) als mensen er eens op worden gewezen dat het bij Kerkbalans om grotere bedragen gaat, dan om de bijdragen in de collectezak.”

3.3 Thema

Naast de begroting staat in iedere folder iets over het thema. Een aantal respondenten zegt expliciet dat ze het knap vinden hoe er ieder jaar weer zo'n thema kan worden bedacht. Dat het thema een zekere breedte heeft, blijkt wel uit de interpretaties die de respondenten geven. Men ziet in het thema *Ruimte geven* de oproep om financieel ruimte te geven; dat mensen elkaar ruimte moeten geven (bijvoorbeeld: “mensen moeten elkaar in het algemeen in hun waarde laten en de kans geven om naar elkaar te luisteren.”); dat kerken elkaar ruimte zouden moeten geven (soms heel concreet ingevuld: “Dus als de ene wijk gereformeerde bond is en de andere wijk wat anders, moet je elkaar niet verketteren.”); of dat godsdiensten elkaar ruimte zouden moeten geven.

Voor een aantal respondenten is het niet helder wat met het thema wordt bedoeld. Het kan zijn dat het mensen wel duidelijk is dat er gegeven moet worden en ze daarom niet verder nadenken over het thema, het kan zijn dat ze enige afstand ertoe nemen. Het thema zou dan kretologie zijn.

Eén respondent merkt nog op dat wat hem betreft het geloof wat meer uit het thema of de tekst van de folder mag spreken, maar hij is zich ervan bewust dat dit voor anderen te expliciet zou kunnen zijn.

3.4 Uiterlijk van de folder

In de meeste gevallen wordt de folder positief gewaardeerd, men vindt de folder mooi wat kleurstelling en opmaak betreft. De folder komt niet in het bijzonder modern of in het bijzonder ouderwets over, wel goed verzorgd en mooi vormgegeven. Twee respondenten merken op dat folders te duur zijn. Kleurendruk is

duur; een eenvoudige brief, of een oproep in het kerkblad was voldoende geweest.

De grijze binnenkant wordt door een aantal mensen als saai bestempeld. Twee mensen leggen expliciet de verbinding tussen het paars van de folder en de politieke connotaties ('paars kabinet') waarbij ze zich tegelijk distantiëren van 'de paarse partijen'.

3.5 Tekst van de folder

De folder wordt door de meeste mensen als kort en bondig omschreven. Veel tekst legt men eerder terzijde, nu wordt de informatie compact en *to the point* aangeleverd.

De tekst die het thema toelicht vinden sommigen juist zeer goed, omdat er een verbinding met geloof/spiritualiteit wordt gelegd. Iemand anders merkt op: "Ze proberen het zo te brengen dat iedereen geeft. Zo'n tekst begint dan een beetje met slijmen en paaien, maar je ziet al dat het op geven uitdraait. Je weet wat het doel is en dus zouden ze misschien gelijk ter zake moeten komen."

De meeste respondenten vinden de tekstopmaak en letters goed gekozen, zowel tekst als cijfermateriaal worden overzichtelijk gepresenteerd. Eén respondente merkt op dat de vette letters in de tekst storend werken.

3.6 Eigen materiaal

Alle kerkelijke gemeentes voegen bij de folders eigen materiaal. Dat kan een brief zijn, of een krant. Dit wordt door de ontvangers zeer op prijs gesteld. Het maakt het materiaal concreter. De brieven en ander materiaal zijn namelijk altijd veel meer op de eigen situatie toegesneden en dat vindt men belangrijk. Het laat veel duidelijker zien waar het geld voor bedoeld is. Wanneer de kerkelijke gemeente concreet kan aangeven waar Kerkbalans voor bedoeld is, wordt dat gewaardeerd. De landelijke folder biedt die mogelijkheid niet. De folder heeft wel de ruimte om de eigen plaatsnaam bovenaan in de tekst te zetten en de eigen begroting op te nemen, plus een stukje tekst, maar het kerkenwerk van de eigen kerkelijke (wijk)gemeente krijgt daar nog geen gezicht door.

Hoe meer dat gebeurt, hoe meer dat op prijs wordt gesteld, lijkt het.

Soms ontstaat er een combinatie van een landelijke folder, een eigen krant en een brief. Dat wordt door enkelen als te veel ervaren.

3.7 De bestemming van Kerkbalans

De meeste respondenten zeggen dat ze een bijdrage aan de eigen kerkelijke gemeente van belang vinden. Dat betekent nog niet dat het iedereen duidelijk is dat het geld van Kerkbalans in eerste instantie voor de eigen kerkelijke gemeente is bedoeld. Een groot aantal respondenten kan duidelijk aangeven dat het geld voor de eigen gemeente is, die vervolgens een deel aan de bovenplaatselijke kerk moet afdragen. Ze vermelden expliciet dat het geld onder andere voor de predikantensalarissen en instandhouding van gebouwen is.

Een deel van de respondenten heeft geen idee waar het geld voor bestemd is, volgens een ander deel is het geld voor de landelijke hervormde kerk die het geld vervolgens onder de plaatselijke gemeentes verdeelt, of voor de samenwerkende kerken, of voor de Raad van Kerken.

Eén van de respondenten zegt erover: “Het is de geldinzamelingsactie van een aantal samenwerkende landelijke kerken. Al dat geld gaat in een landelijke pot en dat wordt vervolgens verdeeld. De plaatselijke gemeente krijgt direct of indirect (dat weet ik niet precies) ook iets.” Dat idee wordt bevestigd door het feit dat de respondente bij familie en kennissen uit andere plaatsen dezelfde folders van Kerkbalans ziet.

3.8 Effecten van het Kerkbalans-materiaal

Of het Kerkbalans-materiaal een daadwerkelijke bijdrage levert aan het geefgedrag valt te betwijfelen. Veel respondenten geeft expliciet aan van niet. Ze geven omdat ze kerkelijk betrokken zijn. De folder is op z'n best een reminder, of herinnering dat de kerkelijke bijdrage moet worden overwogen.

Een aantal van hen leest de folder dan ook niet, of heel globaal. Het is toch wel duidelijk wat de bedoeling is, zo lijkt de gedachte.

De ene randkerkelijke die aan het onderzoek deelneemt geeft ook aan dat het materiaal haar geefgedrag niet beïnvloedt. Het materiaal weet haar niet op de juiste wijze aan te spreken. In haar geval zal dat trouwens lastig zijn: ze vindt dat de kerk al te veel materiaal per post stuurt, informatie via internet zou beter zijn (maar daar zoekt ze nooit naar). Daarnaast geeft ze aan dat ze toch wel weet wat de kerk doet, dus hoeft ze daar niet verder over geïnformeerd te worden. Ook als de kerk haar beeld zou willen bijstellen, zou ze daar geen behoefte aan hebben.

Een andere respondente geeft hetzelfde dilemma aan: voor haar is de folder niet nodig, want ze geeft toch wel; op haar dochter (die inmiddels niet meer kerkelijk betrokken is) heeft de folder geen effect want die voelt zich niet meer betrokken bij de kerk.

3.9 Toon van de tekst

De jongerenfolder van 2004 is aan een aantal respondenten voorgelegd. De folder is aanmerkelijk anders dan het overige materiaal. Niet alleen de vormgeving is anders, de folder bevat geen begroting, doet niet zozeer een appèl op de verantwoordelijkheid om het tekort weg te werken, maar richt zich veel meer op het nut van de kerk. Van daaruit volgt de vraag om kerkelijke bijdrage.

De folder wordt door veel mensen gewaardeerd. De folder is zeker voor jongeren een stuk beter dan de gewone folder, zegt een respondent. De vragen zijn confronterend en dat is goed: “Als jongeren geef je overal geld aan uit, dus waarom zou je niet aan de kerk geven.” Een ander merkt enthousiast op: “Wat een vernieuwing! Die praktische dingen spreken aan.” Hij is zo enthousiast dat wat hem betreft de folder aan iedereen zou moeten worden gestuurd.

4 Conclusie en discussie

4.1 Landelijke actie voor plaatselijke kerken

Actie Kerkbalans is een landelijke actie ten behoeve van de lokale kerkelijke gemeentes en parochies. In die dubbelslag liggen kansen opgesloten, maar die dubbelslag brengt ook problemen met zich mee.

De *kansen* liggen onder andere in het feit dat de actie door het hele land plaatsvindt op dezelfde tijd. De actie kan dan ook met de nodige pr worden omlijst. Ook is het nu mogelijk om met landelijke thema's en uniform promotiemateriaal te werken.

Die thema's en het promotiemateriaal krijgen de nodige waardering bij de kerkelijke achterban. Men vindt het getuigen van grote creativiteit om ieder jaar weer een passend thema te bedenken en de folder (en daarmee het beeldmerk van dat jaar) wordt hoog gewaardeerd.

De *problemen* liggen in het feit dat Kerkbalans minder snel wordt herkend als een actie ten behoeve van de lokale kerkelijke gemeente. Ook lijkt er te weinig mogelijkheid om het eigen verhaal een plaats te geven binnen het landelijk materiaal. Om dat plaatselijke verhaal toch kwijt te kunnen kiest men dan voor een eigen brief of eigen krant. Maar daarmee komt naar het zich laat aanzien het probleem weer terug, waar de landelijke actie een reactie op wilde geven: het verzorgen van kwalitatief goed materiaal ten behoeve van de geldwerving van lokale kerkelijke gemeente.

Anders geformuleerd zou gesteld kunnen worden dat de landelijke Actie Kerkbalans bedoeld is om de lokale geldwerving te legitimeren en te ondersteunen. De landelijke actie speelt hierin dan de rol van wat wel wordt aangeduid met *draaggolfcampagne*.

Deels lijkt die aanpak niet aan te sluiten bij de behoeften van de plaatselijke gemeente. Dat blijkt onder andere uit het geringe gebruik van veel promotiemateriaal, zoals buttons, sluitzegels, ballonnen, kleurplaten en overwegingenboekjes. Een deel daarvan is niet bekend, maar het is maar de vraag of men er gebruik van zou maken als het wel bekend zou zijn. Vermoedelijk niet. In ieder geval vervult het niet de meest basale behoefte, namelijk informerend en wervend materiaal waar de herkenbaarheid van de eigen kerkelijke gemeente in naar voren komt. Wellicht zou het verhelderend zijn als de relatie tussen de landelijke actie als draaggolfcampagne en de daadwerkelijke lokale geldwerving opnieuw wordt verwoord. Nu onderscheidt de lokale geldwerving zich te weinig van de landelijke actie en kunnen misverstanden ontstaan over de bestemming van Kerkbalans.

In een van de onderzoeksgemeentes is een krant gemaakt rondom Kerkbalans, het vormde een soort special van het plaatselijke kerkblad. De krant is in meerkleurendruk, bevat prominent het logo en het thema van Kerkbalans 2003 en geeft korte impressies uit de verschillende wijken van de ene centrale gemeente. In de gesprekken met de gemeenteleden werd veel waardering voor de krant uitgesproken. Wellicht is dit een formule die beter aansluit bij de vraag van de gemeentes: een krant met voorgegeven *format*, maar inhoudelijk zelf in te vullen.

4.2 Geefgroepenbenadering

Bij Kerkbalans wordt slechts impliciet gewerkt met verschil in benadering van geefgroepen. Jongeren vormen een apart genoemde groep, in sommige gemeentes ontvangen zij de jongerenfolder, in een aantal gemeentes een aparte brief. Wanneer er verder verschil in benadering is, wordt dat gedaan vanuit de kennis en ervaring van de direct betrokkenen. Deze brengen dan wijzingen aan in het standaardpakket of in de benadering (door de bus, in plaats van afgeven). Zelden tot nooit troffen we een systematisch doorgevoerde 'geefgroepenbenadering' aan.

Differentiatie naar geefgroep vraagt meer administratie; het is als het ware een investering en kerkelijke gemeentes vragen zich dan soms ook af of dat loont. De administratieve voorwaarden hiervoor zijn wel voorhanden. Door SILA en SMRA wordt de ledenadministratie bijgehouden en voor de lokale kerkelijke gemeente zijn geautomatiseerde kaartenbakken (bijvoorbeeld Baruch) voorhanden. Hierin kan geefgedrag worden bijgehouden en voorkeuren voor benadering.

Er ligt wellicht een taak voor de interkerkelijke commissie op dit terrein: hoe gaat een doelgroepgerichte benadering in z'n werk, welke resultaten zijn er mee te verwachten, wat kost het en wat levert het op?

Natuurlijk kan meer administratie meer fouten tot gevolg hebben. Maar het systeem dat in sommige gemeentes wordt gebruikt om de benadering aan te passen op grond van de kennis en ervaring van medewerkers, is eveneens foutgevoelig en bovendien kwetsbaar.

4.3 Van globale indeling naar verfijnde benadering

Er lijkt slechts met een vrij grove indeling van gemeenteleden te worden gewerkt bij Kerkbalans: gevers aan de ene kant en niet-gevers en weinig-gevers aan de andere kant.

Deze tweede groep zijn de kerkelijke gemeentes tot last, waarschijnlijk meer moreel dan materieel. Om hen tot geven aan te zetten probeert men hen vooral

over te halen door te wijzen op hun verantwoordelijkheid als kerklid, of hoopt men dat een extra appèl vanaf de kansel resultaat heeft³.

Het is maar de vraag of dit een goede aanpak is. Voor zover geringe betrokkenheid en weinig geven samengaan, geldt allereerst al dat de weinig-gevers de preek over Kerkbalans helemaal niet zullen horen. En het is ook goed mogelijk dat voor deze groep de band met de kerk niet betrokkenheid bij de lokale kerkelijke gemeente is, maar zich op een abstracter niveau afspeelt. In dat geval zal men wellicht niet moeten gaan denken in een groter appèl op de verantwoordelijkheid die hoort bij lid zijn van een lokale kerkelijke gemeente, maar bij een ondersteuning van 'de kerk'.

4.4 Kerkbalans als vast stramien van handelen

De Actie Kerkbalans is een zaak van de kerkvoogdij, die volgens een vast stramien haar zaken afhandelt. Het bestellen van de folders heeft hierin zijn plaats. Ook als men kritisch is naar de folder, meent men die toch te moeten bestellen.

Hierbij past wellicht ook dat er bij de kerkvoogdijen niet veel gerichte vragen liggen om ondersteuning, toerusting en informatie. Men heeft wel zorgen, of onvrede, maar weet dat niet in directe vragen om te zetten. Eén gemeente vormde hierop een uitzondering, maar die voelt de hete adem van toenemende begrotingstekorten dan ook in de nek.

4.5 Vervolgactiviteiten

De meeste gemeentes melden wel een zekere *follow-up* bij Kerkbalans. Zij verzamelen de vragen die ze tegenkomen bij wegbrengen en ophalen en geven dit aan anderen door.

We hebben de vervolgactiviteiten onderverdeeld in vier categorieën. Het lijkt zinvol om een dergelijk model aan te reiken aan lokale kerkelijke gemeentes. Dit zou kunnen worden uitgewerkt in een schema om reacties zo exact mogelijk te verzamelen zodat ze bij de juiste personen kunnen worden neergelegd.

Het initiatief voor het aanbieden van zo'n schema zou moeten liggen bij de interkerkelijke commissie geldwerving; vanuit de lokale kerkelijke gemeentes wordt er niet expliciet om gevraagd. Dat de vraag daar niet leeft, heeft ons inziens te maken met het feit dat binnen de lokale kerkelijke gemeentes vooral

³ In dit verband is het ook goed op te merken dat vanuit de landelijke commissie wel degelijk materiaal wordt aangeleverd voor preken, in de vorm van preekschetsen, maar de meeste kerkvoogden weten dat niet. Tezamen geeft dit het figuur dat er wel materiaal is, maar dat men het niet weet, en dat het gebruik van het materiaal waarschijnlijk niet veel uithaalt.

traditioneel gehandeld wordt en minder functioneel. Dit wordt in de volgende paragraaf verder uitgewerkt.

4.6 Functioneel en traditioneel handelen

Als we in nog meer algemene zin naar de Actie Kerkbalans kijken, zijn de termen functioneel en traditioneel handelen dienstig. Traditioneel handelen berust grotendeels op gewoontes uit het verleden. Bij functioneel handelen handelt men zo veel mogelijk wel overwogen.

Welnu, de indruk die Actie Kerkbalans geeft is voor een groot deel aan te duiden als traditioneel handelen. De landelijke Actie Kerkbalans weliswaar is gebaseerd op functioneel handelen, maar binnen de lokale kerkelijke gemeentes is de geldwerving vooral te kenmerken als traditioneel handelen. Eveneens constateren we dat de landelijke aansturing de doorwerking van functioneel handelen niet heeft kunnen bewerkstelligen.

Om mensen tot betalen aan te zetten, tonen kerkelijke gemeentes hen de begroting in de standaardfolder, zodat de mensen goed geïnformeerd hun financiële verplichtingen na komen. De manier van benaderen doet men op een wijze zoals het altijd gebeurt.

Bij een meer functionele benadering vraagt men zich af waarom mensen zouden willen bijdragen aan hun kerk. Te denken valt aan vragen als: Wat kost het mij? Wat doet de kerk voor mij terug? Voor wie is het geld bestemd? Welke activiteiten worden ermee betaald?

Welke betrokkenheid heeft men bij de kerk en hoort bij een andere betrokkenheid een andere wijze van geldwerving?

Hier probeert men mensen ook zo gericht mogelijk te benaderen en probeert men te denken van vanuit vragen, verwachtingen en veronderstellingen van potentiële gevers. Eveneens past het binnen een functionele benadering om de aanpak regelmatig te evalueren en bij te stellen en de resultaten van Kerkbalans zo gericht mogelijk te analyseren.

Het verdient aanbeveling voor een meer functionele benadering te kiezen, waarbij hoort dat sommige (gemeentes en parochies) wellicht eerst overtuigd moeten worden van zin en noodzaak van een dergelijke benadering.

Dit betekent, concluderend:

- de verhouding tussen de landelijke actie Kerkbalans en de lokale geldwerving vragen een herformulering: de landelijke actie kan daarin fungeren als draagolfcampagne, de lokale actie om het werven van bijdragen die duidelijk als van de lokale kerkelijke gemeente kunnen worden herkend;

- het materiaal van Actie Kerkbalans zou de lokale kerkelijke gemeentes de mogelijkheid moeten geven om informatie over de eigen gemeente te geven, met behoud van professionele en gewaardeerde kwaliteit;
- het verdient aanbeveling om meer differentiatie op grond van geefgedrag (*geefgroepswijze* benadering) aan te brengen in de benadering van gemeenteleden;
- het materiaal wordt weliswaar goed gewaardeerd, maar de effecten worden laag ingeschat: kerkelijk betrokken mensen geven toch wel, niet gevers laten zich moeilijk overhalen tot geven op grond van het materiaal;
- Actie Kerkbalans zou aan kracht winnen wanneer meer vanuit een functionele benadering naar geldwerving wordt gekeken dan vanuit een meer traditionele benadering.

Bijlage

A Gesprek kerkvoogdij Herv. Gem. A.

In het gesprek zijn de drie leden van de kerkvoogdij aanwezig.

Kerkbalans wordt in A. door de kerkvoogdij gecoördineerd, bij de directe uitvoering (rondbrengen en ophalen) van de enveloppen worden de kerkenraad en gemeenteleden betrokken.

Het rondbrengen van de enveloppen gebeurt persoonlijk (dus niet per post), sommigen geven de enveloppen persoonlijk af, sommigen gooien het door de bus. Er wordt persoonlijk opgehaald. Men durft geen inschatting te maken of bij persoonlijk afgeven en ophalen de opbrengst hoger is, dan als het door de bus wordt gegooid. Wel zijn er ophaalinstructies.

De voorkeur zou zijn, dat het afgeven persoonlijk gebeurt en dat er dus niet door de bus wordt gegooid. Helaas hebben kerkenraadsleden daar niet altijd de tijd voor.

Voor de actie Kerkbalans is geen draaiboek aanwezig, het werk loopt grotendeels via de ervaring van de zittende leden.

Naast Kerkbalans wordt ook naar verhouding veel geld voor de kerk opgehaald door de activiteitencommissie. Dat is een groep vrouwen die tal van activiteiten organiseren zoals braderie, kerstmarkt, loterij en dergelijke. Deze activiteiten brengen veel geld op. Er is vrijwel geen afstemming tussen Kerkbalans en de activiteiten van de activiteitencommissie.

Daarnaast is er de Generale Kas. Dit werd tot voor twee jaar terug ook persoonlijk opgehaald, maar dat lukt nu niet meer. Nu loopt dat via de SMRA en met acceptgiro.

Men wordt op naam aangeschreven voor Kerkbalans. In geval van gezinnen wordt het hoofd van het gezin aangeschreven, wanneer er kinderen van 18 jaar of ouder zijn, worden die ook persoonlijk aangeschreven. Jongeren worden niet anders benaderd, noch met apart materiaal, noch in aanschrijving (dus gewoon met voorletters).

Jongeren zitten ook met voorletters in het bestand. Wanneer je wel op naam wilt aanschrijven, zou dat extra administratieve investering betekenen.

Ook randleden of kernleden worden gelijk benaderd en hetzelfde geldt voor veel- en weiniggevers. Bij veel- of weinig geven, geeft men de overweging dat het lastig is in te schatten wat veel of weinig voor mensen is.

Als motivatie om geen verschil in benadering te maken tussen veel- en weiniggevers, geven de kerkvoogden aan dat het lastig is om voor anderen te bepalen wat veel of weinig is.

Het materiaal bevat geen acceptgiro, maar vraagt om toezeggingen. Na de toezegging moeten de mensen vervolgens zelf het geld overmaken. Men werkt niet met machtigingen. In het gesprek werd gezegd dat er wel wat voor te zeggen is om met machtigingen te werken. Dit betekent weliswaar extra handelingen, maar zou misschien meer geld op kunnen leveren.

Anderzijds kan het zo zijn dat mensen die toch wel bijdragen het geld wel overmaken, terwijl de mensen aan de rand waarschijnlijk geen machtiging zullen geven.

Er is een administratie waarin toezegging en daadwerkelijke giften worden bijgehouden. Wanneer mensen wel toezeggen, maar om welke reden dan ook achter zijn met bijdragen, wordt contact opgenomen.

Er wordt spontaan geen aanvullende ondersteuning genoemd die de kerkvoogdij zou wensen. In de overweging of je jongeren anders moet aanschrijven, ziet men desgevraagd wel mogelijkheid voor extra informatie of ondersteuning.

Wanneer men meer met doelgroepen gaat werken, betekent dat ook dat dit extra werk oplevert en dan is het maar de vraag of de huidige commissie die klus nog wel kan uitvoeren. Wellicht is dan extra menskracht nodig.

In het gesprek wordt hierover opgemerkt dat het lastig is om te zien of die extra investeringen lonen. Extra informatie hierover of ondersteuning hoe in dit soort zaken te handelen zou dan zinvol zijn.

Uit ervaring blijkt dat een extra en gericht appèl om geld wel lonend was (er was extra geld nodig om een dominee te benoemen). Toen bleek dat een duidelijk doel helpt om extra geld op te halen.

De onderzoeker legt een aantal vormen van promotie-, informatie en foldermateriaal voor met de vraag of men bekend is met het materiaal en of het wordt gebruikt. Het spandoek kent men sinds kort en wil men in het vervolg gaan gebruiken om goed aandacht te vestigen op de Actie.

Het jaarverslag kent men niet als aparte publicatie, maar men kent wel de informatie vanuit het blad Kerkbeheer. Voor een groot deel van het publiciteitsmateriaal vraagt men zich af wat men er mee zou moeten.

Naast het foldermateriaal voegt de kerkvoogdij de begroting van de gemeente toe. De indruk bestaat echter dat dit niet gelezen wordt. Eén van de kerkvoogden weet zich te herinneren dat er een fout in de begroting heeft gestaan en niemand heeft daar een opmerking over gemaakt. Ook heeft iemand ooit eens om het

banknummer van de kerkvoogdij gevraagd, terwijl dat wel op de folder staat. Blijkbaar leest men die folder niet.

Het foldermateriaal vindt men saai en niet verrassend. De bruikbaarheid volgt eigenlijk alleen nog uit het 'bij gebrek aan beter'. Men heeft dan ook wel eens overwogen om het helemaal zelf te doen, dus zelf brieven schrijven en opmaken. Men vraagt zich dus af of het foldermateriaal wel wat bijdraagt aan het geheel, of dat de eigen brief die bij de folder wordt gevoegd alleen niet voldoende zou zijn.

De onderzoeker vertelt iets over fondswervingstrategieën en het uitsplitsen in doelgroepen waarbij iedere doelgroep een eigen benadering krijgt. Daarvan ziet men wel de zin. Men bemerkt namelijk dat het lastig is om ieder jaar het benodigde bedrag binnen te krijgen.

Voor een deel stimuleert de kerkvoogdij het bijdragen door de gemeente inzage te geven in de financiële situatie aan de hand van de begroting. Een thermometer is ook een overweging. Ook (de juiste) mensen gericht benaderen voor legaten of andere specifieke doelgroepenbenadering lijkt men wel wat. In dit geval is gerichte ondersteuning zinvol.

Regionale bijeenkomsten door Kerkbalans waarin het thema wordt toegelicht kent men niet en men ziet daar niet zo de zin van in. Als de informatie regionaal wordt aangereikt is het ook algemeen en vaak zijn vragen heel specifiek voor de plaatselijke situatie.

Men schat de effecten van Kerkbalans niet heel hoog in. Belangrijkere aspecten voor het geefgedrag zullen wellicht de kerkelijke betrokkenheid/meelevendheid en geefgewoonte zijn. Het materiaal van Kerkbalans schat men daarbij minimaal in.

Eigenlijk doet men meer uit gewoonte het foldermateriaal in de envelop. Men denkt ook dat het lastig zal zijn om mensen, waarvan je kunt vermoeden dat ze meer zouden kunnen geven, aan te zetten om extra te geven.

Wat zou nu de juiste toon en inhoud van het materiaal moeten zijn?

Als eerste reactie wordt gegeven de verantwoordelijkheid die men heeft voor de gemeente. Maar – zo zegt men in tweede instantie – dat zal eigenlijk minder gelden voor randleden. Die zul je misschien meer moeten overtuigen van het nut van de kerk in de samenleving.

Binnen de commissie wordt spontaan gezien dat de folder voor 2004 duidelijker is in zijn doel: de collectezak laat duidelijk zien dat er geld zal worden opgehaald.

Men ziet nog wel nut van extra ondersteuning door de predikant in de eredienst rond Kerkbalans. Verder zou men wel wat meer willen weten over fondswer-

vingstrategieën, maar dan moet het ook goed worden vertaald naar eenvoudig toepasbare mogelijkheden.

Kerkbalans wordt niet echt geëvalueerd, wel wordt er mededeling gedaan hoeveel geld er wordt opgehaald of meegedeeld als er te weinig geld wordt opgehaald.

Er is overleg met de ledenadministratie, wanneer men mutaties tegenkomt. De terugkoppeling naar het pastoraat is gering. Men geeft soms wel door dat mensen veelgever zijn en gering kerkbezoeker (met het oog op pastoraal bezoek). Grote wijzigingen in geefgedrag worden niet doorgegeven voor het pastoraat. Evenmin is er terugkoppeling naar het diaconaat, de kerkvoogdij vermoedt dat armoedeproblematiek niet zo zeer voorkomt binnen de plattelandsgemeente.

Er worden geen aparte bedankbriefjes gestuurd.

Tot slot vraagt de onderzoeker of er nog zaken nog niet aan de orde zijn geweest. Er wordt hier genoemd dat men misschien meer gebruik zou moeten maken van de geautomatiseerde ledenadministratie met het oog op de geldwerving. Ieder vindt dat ze de eigen mening goed konden weergeven in het gesprek. De onderzoeker dankt de deelnemers voor de medewerking.

B Gesprek organisatie Kerkbalans SoW-gemeente B.

Het gesprek wordt met drie mensen gehouden, één is medewerker van het Stedelijk Dienstencentrum (SDC) van de Samen op Weg-gemeente, twee zijn binnen hun wijk als vrijwilliger betrokken bij Kerkbalans.

Van de vrijwilligers (man) doet een al jaren de ledenadministratie. Hij doet nu twee jaar Kerkbalans en kan de gegevens van Kerkbalans en ledenadministratie aan elkaar koppelen.

De andere (vrouw) is al acht jaar coördinator van Kerkbalans voor haar wijkgemeente. Daarnaast is ze ouderling.

In grote lijnen geldt dat Kerkbalans centraal in werking wordt gezet en vervolgens op wijkniveau (decentraal) wordt uitgewerkt. Op het kerkelijk bureau worden de folders en enveloppen besteld. Ook wordt vanuit het Kerkelijk Bureau een voorbeeldbrief opgesteld. De brieven kunnen door de wijken worden aangepast. Daarna worden op het kerkelijk bureau de pakketten voor de wijken, inclusief de brieven, klaar gemaakt en verstuurd.

Wie worden aangeschreven wordt deels bepaald door stedelijk gemaakte afspraken en deels door eigen initiatief van de wijkgemeenten. Zo heeft één wijkgemeente met veel studenten in de wijk een speciale jeugdbrief, waarin jongeren niet met u worden aangesproken.

Met de hand worden dan de standaardbrieven (de gewone brief) uit de enveloppen gehaald en de jeugdbrief erbij gestopt. Vanaf 2004 zullen jongeren ook een jongerenfolder krijgen. Dat is wel een paar avonden werken, maar men heeft het er voor over.

Vanuit het Kerkelijk Bureau wordt een draaiboek gemaakt waarin staat wat de wijken van het kerkelijk bureau kunnen verwachten. Voor iedere wijk is het eerste deel gelijk, wat vanuit de wijken gebeurt (versturen of rondbrengen) kan dan verschillen. Het draaiboek wordt wel aangepast, maar daarbij gaat het eigenlijk alleen om het aanpassen van de data.

Tot voor kort was er een stedelijke pot waarin de bijdrage van Kerkbalans kwam, met ingang van het nieuwe jaar ligt het accent op de geldwerving bij de wijken. Eén van de wijken wil het resultaat daarvan afwachten en vervolgens beslissen of er nog een aparte actie nodig is voor de wijkkas. In de andere wijk gaat men vooralsnog wel door met een extra geldwervingsactie voor de wijkkas. In deze wijk werd voorheen iedereen uit die wijkgemeente aangeschreven voor de wijkkas, tegenwoordig alleen die mensen waarvan bekend is dat ze zich bij de wijk betrokken weten. Wie dat zijn, wordt bijgehouden door de ledenadministratie

van de wijkgemeente. Het onderscheid dat deze wijk gebruikt is een ander dan het verschil tussen actief en passief lid dat de Nederlandse Hervormde Kerk kent.

Het tijdstip van de actie voor de wijkkas verschilt van wijk tot wijk.

Daarbij komt dat de doelgroep voor de wijkkas een andere is dan die van Kerkbalans. Voor Kerkbalans wordt bijgehouden wie bijdraagt. Als mensen drie jaar niet meer bijdragen worden ze niet meer aangeschreven voor Kerkbalans. Voor de wijkkas wordt iedereen aangeschreven. De mensen die voor Kerkbalans van de lijst worden gevoerd, blijven wel als lid ingeschreven, maar krijgen de aantekening van niet betalend lid. Een enkele keer worden de niet betalende leden apart aangeschreven. Soms helpt dat om deze mensen weer te activeren. Deze aanpak vindt vanuit het Kerkelijk Bureau plaats. De wijken zijn daarbij overigens vrij om een eigen wijkaanpak te kiezen.

De manier van aanschrijven verschilt nogal. Meestal wordt het hoofd van het gezin aangeschreven. Wanneer in een gezin mannen en vrouwen allebei met hun eigen naam willen worden aangeschreven, kan dat betekenen dat ze allebei voor Kerkbalans worden benaderd. Wanneer bekend is dat het om een echtpaar gaat en de voorkeur voor aanschrijven bekend is, wordt daarvan een aantekening gemaakt en wordt slechts ten name van één persoon het Kerkbalans-materiaal verstuurd. Dat vrouwen soms ook hun eigen naam willen blijven houden “is soms heel verwarrend voor ons”

Op wijkniveau worden de bestanden nog wel eens nader bekeken wie de niet-betalers zijn. Vaak kan de ledenadministrateur deze mensen wel herkennen.

Geboortelieden worden voor Kerkbalans niet aangeschreven.

In één wijk wordt de verspreiding wat gesplitst. Van een bepaalde groep mensen is bekend dat zij aanbellen niet op prijs stellen, bijvoorbeeld omdat ze overdag moeten slapen of vaak overdag niet thuis zijn; studenten treft men zelden thuis. Bij deze groepen wordt het Kerkbalans-materiaal door de lopers in de brievenbus gegooid, vergezeld van een antwoordenvelop. Zij kunnen het materiaal terugsturen per post met de (gratis) antwoordenvelop. Ook worden deze mensen attent gemaakt op een aantal adressen in de wijk waar men de spullen van Kerkbalans kan inleveren.

De overige leden krijgen hun spullen voor Kerkbalans bezorgd doordat iemand de spullen komt afgeven (met aanbellen); de spullen worden later ook weer opgehaald. Bij herhaaldelijk geen gehoor, krijgen deze mensen alsnog een antwoordenvelop.

In de andere wijk wordt alles weggebracht. Daarvoor heeft de ledenadministrateur eigen looplijsten gemaakt, waarop de lopers aantekeningen kunnen maken. “Ik kan dat doen omdat ik de ledenadministratie heb, daardoor kan ik veel meer met Kerkbalans doen.”

In deze wijk is het de bedoeling dat de mensen het materiaal inleveren bij een aantal verzamelpunten in de wijk, bij geen bericht neemt men contact op, eventueel met antwoordenvelopen.

Anders gezegd: in deze wijk wordt aanvankelijk iedereen persoonlijk benaderd, pas later biedt men antwoordenvelopen aan. In de eerstgenoemde wijk is vooraf bekend wie met antwoordenvelopen worden benaderd. De kosten voor de antwoordenvolop worden bij de wijk in rekening gebracht. Dat maakt dat sommige wijken liever niet met antwoordenvelopen werken.

Lopers krijgen soms aanvullend instructies mee op grond van ervaringen uit voorgaande jaren.

Er is geen behoefte om de administratie te standaardiseren.

Tot nu toe wordt er normaal gesproken één of twee maal per jaar vergaderd door de commissie Geldwerving. Nu Kerkbalans meer op de wijkgemeente gericht is wordt het open gehouden of er behoefte is aan meer overleg met de andere wijken.

Op de vraag of aanvullende ondersteuning of toerusting vanuit de landelijke commissie gewenst is, kan men vooralsnog niet overzien. Misschien dat er door de geplande reorganisatie nieuwe vragen en nieuwe ideeën opkomen. Het zou kunnen zijn dat dan deskundige begeleiding nodig is. Vooralsnog probeert men dat door onderling overleg op te lossen en is er geen vraag om aanvullende ondersteuning.

In één wijk is er een zekere terugkoppeling naar pastoraat en diaconaat. Dat kan doordat men tijdens het wegbrengen en ophalen signalen opvangt.

In de andere wijkgemeente worden de bijdragen op papier bijgehouden en kan een vergelijking met een jaar terug worden gemaakt.

Op de centrale computer op het kerkelijk bureau kan geen analyse worden gemaakt. Er is ook niet echt behoefte om die gegevens te analyseren. Als mensen een signaal willen afgeven wordt dat meestal ook gezegd, of er wordt een briefje in de Kerkbalans-envelop gedaan.

Er is geen verdere behoefte om structureel doelgroepen nader te onderscheiden en apart te benaderen. Wel gebeurt dat op grond van persoonlijke inschatting, zoals bijvoorbeeld de overweging om dementerende bejaarden niet meer te benaderen. Misschien dat men op dit punt eens moet overwegen hoe je de familie dan moet benaderen, of degene die gevolmachtigd is voor het betreffende lid.

Men kan zich wel voorstellen dat het zinvol is om af en toe op stedelijk niveau bij elkaar te komen en met elkaar over aanpak en overwegingen te spreken. Het is immers denkbaar dat er vragen opkomen waarover eigenlijk ook op stedelijk niveau beslissingen moeten worden genomen.

Het materiaal van Kerkbalans wordt als bruikbaar materiaal gezien. Men kan op het materiaal kwijt wat men kwijt wil. Er is ook een aanvullende brief. Dat gebruik is wat gegroeid. De folder is wat algemeen, daardoor wel goed overzichtelijk, maar blijktbaar is er behoefte om aanvullende informatie te verstrekken.

C Gesprek kerkvoogdij Herv. Gem. C.

Gert de Jong vertelt iets over de achtergrond van het onderzoek, daarna stellen de drie aanwezigen zich kort voor. De aanwezigen zijn al een flink aantal jaren bij Kerkbalans betrokken, vanuit hun functie als (ex-)kerkvoogd.

Kerkbalans is in C. sterk gedecentraliseerd, de verantwoordelijkheid ligt in de wijken, dat geldt zowel voor het wegbrengen en ophalen als voor het vervolg op Kerkbalans. Daarnaast is er een centrale commissie geldwerving en publiciteit. Deze commissie zoekt naar nieuwe wegen van geldwerving en doet voorbereidend werk voor Kerkbalans. Dat was afgelopen jaar een krantje en iets dergelijks bereiden ze dit jaar ook voor. Het bestellen van het landelijk materiaal gebeurt ook centraal.

Iedere wijkgemeente heeft een eigen draaiboek dat is ontstaan uit de ervaringen van voorgaande jaren in de eigen wijk. De draaiboeken hoeven niet meer bijgesteld te worden. De werkmap van Kerkbalans kent men niet. Men probeert nu de zaken wat meer centraal te maken, samengesteld uit het beste uit alle wijken, met als doel continuïteit en uniformiteit.

Naast Kerkbalans zijn er nog andere geldwervingsacties, onder andere voor de wijkkas. Die actie is meestal in mei. Gekozen is voor de maand mei, omdat dit de maand is waarop iedereen het vakantiegeld binnen heeft. Dat Kerkbalans plaatsvindt in januari (net na een maand met grote uitgaven) wordt niet als een bezwaar gezien. Bij Kerkbalans wordt immers niet echt geld opgehaald, maar wordt om toezeggingen gevraagd. Zo er al bezwaar is tegen januari dan ligt dat in het feit dat dit zo'n beetje de koudste en guurste maand van het jaar is.

In vrijwel alle gevallen wordt het Kerkbalans-materiaal weggebracht. Dat gebeurt door mensen die wel meer kerkelijke post wegbrengen, dus als het ware in hun eigen wijk. Het voordeel is dat de lopers de wijk kennen en de gemeenteleden de lopers. Zo weten de lopers ook dat sommige mensen vaak niet thuis zijn, of dat de adressering moet worden gecorrigeerd. De buitengewone wijkgemeente in C. heeft veel mensen van buiten het eigen territorium. Ook daar wordt het materiaal wel thuisgebracht, maar de mensen (dat zijn dan vrijwel allemaal meelevendenden) leveren het zelf in.

Voorafgaand aan Kerkbalans is er een instructieavond voor de lopers (dit zijn geen ambtsdragers). Eén van de instructies is niet in discussie gaan met mensen, wel noteren of bezoek gewenst is. Gesprekken of discussie is voor ambtsdragers.

Voor Kerkbalans worden voor zover bekend alle leden van 18 jaar en ouder aangeschreven, dus inclusief geboorteleden en doopleden. Helemaal zeker weet men dat niet.

Bij gezinnen worden gezinshoofden aangeschreven en – als ze er zijn – kinderen van 18 jaar of ouder. Gemeenteleden (inclusief de jongeren) worden aangeschreven zoals ze geregistreerd zijn bij de SMRA.

Wanneer mensen zijn verhuisd of willen worden uitgeschreven wordt dat doorgegeven aan SMRA, andere informatie blijft binnen de wijk. Wanneer men wijzigingen in de tenaamstelling wil aanbrengen (b.v. op één woonadres worden zowel man als vrouw aangeschreven en dat is niet de bedoeling) kan dat niet door de SMRA worden verwerkt. “De SMRA is zo rigide als een blok beton wat dat betreft.” In dit geval moeten de lopers zelf correcties aanbrengen (bijvoorbeeld door een formulier te veel te verscheuren.) Dat betekent in de praktijk dat uit de stapel met formulieren die men ontvangt een selectie moet worden gemaakt welke formulieren van toepassing zijn en welke kunnen worden weggegooid.

Ook blijkt dat de enveloppen op volgorde van alfabet van straatnaam worden aangeleverd, maar dat is voor een aantal betrokkenen geen zinvolle indeling. Bruikbaar is een indeling op postcode. De huidige gang van zaken is dus buitengewoon omslachtig, maar “we zijn de irritatie hierover al voorbij.”

Vanwege de bezetting van het kerkelijk bureau in C. en vanwege het bijhouden van de ledenadministratie kan men niet zelf adresseren. Het zou heel welkom zijn als dit vanuit de landelijke organen werd verbeterd. Overigens heeft iemand uit C. dat al vele malen geprobeerd, maar tot nu toe tevergeefs.

Het beschikbare promotiemateriaal wordt besproken. Veel van het materiaal is niet bekend: “Hier is ook nul informatie over; we doen al jaren mee, maar ik heb nog nooit een brief gehad met: wist u dat wij dit materiaal hebben? Wat overigens wat anders is of we het zouden gebruiken, maar nu ik weet niet eens dat het bestaat.”

Mogelijk weet men op het kerkelijk bureau wel dat er meer materiaal is, maar de gespreksdeelnemers kennen het niet.

Men vindt het materiaal van Kerkbalans bruikbaar. In sommige wijken worden brieven toegevoegd (waarschijnlijk is dat alleen in de wijken waar gereformeerde kerken bij betrokken zijn) en bij iedereen wordt een krantje toegevoegd.

In dat krantje staan zaken uit verschillende wijken, onder andere interviews. Daardoor wordt de herkenbaarheid groter. Het anonieme Kerkbalans kan men dan koppelen aan de eigen kerk en eigen wijk. Anders gezegd: het wordt meer herkenbaar.

De folder wil men wel blijven gebruiken, mede ook omdat het netjes in de envelop zit en omdat de informatie uit de folder kort en bondig is. Daarom kiest men voor twee soorten informatie in het Kerkbalans-materiaal: kort en bondige folder voor mensen die weinig informatie willen lezen en het meer uitgebreide krantje voor mensen die meer informatie willen.

Men denkt dat het resultaat van het Kerkbalans-materiaal naar verhouding klein is. Het effect ligt vooral in een brede aanpak. Zo wordt in één wijk in de aanloop van Kerkbalans, in de actieweek zelf en tijdens de afhandeling ruim aandacht aan de geldwerving geschonken. De actieweek zelf is dus een spits in een langere periode van bekendmaking. Dat lijkt een zinvolle aanpak.

Na de actieweek worden reacties die verzameld zijn tijdens wegbrengen en ophalen aan predikanten en ouderlingen doorgegeven. Ook wordt het geefgedrag geanalyseerd en op grond daarvan wordt soms contact opgenomen. In sommige wijken heeft men op grond van het niet bijdragen in een aantal jaren mensen een aparte brief geschreven. Als er geen reactie komt of men niet geeft, wordt men passief gezet.

Tot slot worden nog een aantal vragen verzameld:

Bij de gespreksdeelnemers leeft de vraag hoe je mensen kunt bereiken die wat aan de rand van de kerken zitten. Hoe zou je nu met die mensen moeten communiceren en hoe kun je hun bijdrage verhogen. Het zou wellicht goed zijn als je meer van deze mensen zou weten, maar het is moeilijk om zinvolle informatie te verzamelen. Als hier goede tips of ondersteuning zou kunnen plaatsvinden, is dat welkom.

Een groot aantal jongeren reageert niet op Kerkbalans. Daaronder bevinden zich ook kinderen van meelevende ouders. Dat komt deels omdat de ouders aangeven dat ze ‘voor het hele gezin’ geven. Anderzijds zijn er ook zelfstandig wonende jongeren die niet bijdragen. De communicatie met hen is lastig. Als daar eens extra informatie over zou kunnen verschijnen is dat eveneens welkom.

Een ander punt wordt genoemd. Men merkt dat er mensen zijn die consequent geld toezeggen, maar niet betalen; ook niet na herinneringen. Wat hier nu de juiste aanpak zou moeten zijn, zou men graag horen. De groep kwam aan het licht bij nadere analyse van de toezeggingen. Het blijkt om een flink bedrag aan toezeggingen te gaan. Men gaat de mensen nu persoonlijk bezoeken, maar wellicht is er een andere passende wijze van benaderen.

D Gesprek kerkvoogdij Herv. Gem. D.

Aan het gesprek namen vijf mensen deel, leden van de kerkvoogdij, plus iemand van de administratie (geen ambtsdrager). Twee van de kerkvoogden zijn ongeveer een half jaar lid van de kerkvoogdij, de anderen zijn om en nabij de zes jaar lid.

Kerkbalans wordt in D. georganiseerd door de kerkvoogdij in samenwerking met de ledenadministratie en de administrateur. Er is geen aparte Kerkbalans-werkgroep of commissie.

Naast Kerkbalans zijn er nog andere geldwervingsacties, zoals Generale Kas en Oudejaarscollecte; alleen voor Kerkbalans wordt het materiaal persoonlijk afgegeven (alleen bij langdurig niet thuis wordt het materiaal door de bus gegooid) en persoonlijk opgehaald.

Men kiest voor deze persoonlijke benadering uit verschillende overwegingen. Er zit een praktische overweging in, de mensen die de spullen wegbrengen, kunnen aangeven wanneer het weer wordt opgehaald. In veel gevallen liggen de formulieren dan ingevuld klaar. Ook wordt afgeven als persoonlijker ervaren. Of persoonlijk afgeven zijn weerslag heeft voor de opbrengst is niet bekend en speelt een kleinere rol bij de overwegingen.

Voor Kerkbalans wordt alle doopleden en belijdende leden benaderd, die niet passief geregistreerd zijn. Een aantal overige leden/geboorteleden, wordt ook benaderd. Gebruikelijk is om het hoofd van het gezin te benaderen tenzij die geen lid is van de hervormde gemeente. Jongeren van 21 tot 28 jaar worden apart benaderd. Men kiest voor 21 en niet voor 18 omdat 18 jarigen soms nog wel op het adres van hun ouderlijke huis geregistreerd zijn, maar vanwege studie daar niet meer wonen. Wie als 21-jarige in D. woont, blijft daar waarschijnlijk wel, en is benaderen voor Kerkbalans zinvol.

Jongeren worden met de voorletters aangeschreven, maar de ledenadministratie probeert wel zoveel mogelijk voornamen in de kaartenbak op te nemen. (Het huidige ledenprogramma biedt de mogelijkheid daartoe.) In het vervolg zouden ze dan met voornaam benaderd kunnen worden. De gespreksdeelnemers denken dat het veel persoonlijker staat als jongeren met de voornaam worden benaderd. Jongeren ontvangen een aparte brief met de jongerenfolder.

Andere groepen worden niet apart benaderd. Wel is men bezig de bestanden te analyseren en onderverdeling te maken op grond van geefgedrag, leeftijd, postcode en dergelijke. Nu is die analyse in eerste instantie bedoeld om inzage te krijgen in de feiten, maar men hoopt in de nabije toekomst die gegevens te kun-

nen gebruiken om verschillende (gesegmenteerde) groepen op verschillende wijze te benaderen.

Min of meer los van Actie Kerkbalans staat het beleid om niet-betalers een aantal malen aan te schrijven met het uitdrukkelijke verzoek om toch te betalen of zich uit te laten schrijven. Wanneer men zich niet zelf uitschrijft worden die gemeenteleden na drie jaar uitgeschreven.

Over het algemeen vindt men het materiaal wel bruikbaar, omdat het herkenbaar is. Het logo van Kerkbalans zal snel door mensen herkend worden, zo is de inschatting.

Naast de folder van Kerkbalans wordt ook een eigen brief toegevoegd. Dit vindt men iets persoonlijker. Het gebruik om een eigen brief tot te voegen is ontstaan omdat geperforeerde leden of leden uit andere woonplaatsen de folder niet overhandigd kregen. Vanuit die brief is de gewoonte ontstaan om iedereen een brief te schrijven. Zoals vermeld overweegt men die brief specifiek op doelgroepen te gaan richten.

Men ervaart de huidige Kerkbalans-folder als vrij algemeen; afgezien van de cijfers en de naam van de gemeente, zou men dezelfde folder in tal van andere plaatsen aan kunnen treffen. De folder zou dan ook iets persoonlijker kunnen en toegespitst op de eigen situatie. Dat zou bijvoorbeeld kunnen door het logo van de kerk op de voorkant af te drukken.

Extra ondersteuning of informatie van bijvoorbeeld de landelijke commissie zou men wel op prijs stellen. Op dit moment zijn er geen gerichte vragen, maar sowieso geldt dat nieuwe ideeën aangereikt krijgen, zinvol kan zijn. Daarnaast geldt dat men met enige voorbereiding wellicht gerichtere vragen kan formuleren.

Classicale bijeenkomsten over Kerkbalans met meerdere gemeentes lijken niet zo zinvol, omdat de informatie daar toch te algemeen zal worden gebracht.

Wat de effecten van het Kerkbalans-materiaal zijn binnen de totale geldwervingsactie is lastig in te schatten. Men vermoedt dat veel mensen niet zozeer om de folder geven, maar vanuit betrokkenheid bij de gemeente of vanuit verantwoordelijkheidsbesef.

In de huidige folder wordt iets van de financiële situatie van de gemeente toegelicht, dat is zinvol. Daarbij is de begroting zo opgesteld dat duidelijk is dat er een tekort is. Men doet, anders gezegd, een beroep op de verantwoordelijkheid van de gemeenteleden om te helpen dat tekort weg te werken.

Het is even goed denkbaar of te overwegen om meer vanuit het nut van de kerk of vanuit een beroep op goedgeefsheid de folder op te stellen, zo zegt men desge-

vraagd. De tekst in de jongerenfolder van 2004 richt zich vooral op het nut van kerk en dat spreekt de leden van de Kerkvoogdij wel aan.

Waarschijnlijk kan het effect van Kerkbalans wel verhoogd worden als gericht kan worden benaderd. Wanneer daar vanuit andere instanties zinvolle suggesties voor kunnen worden aangereikt staat men daar voor open.

Er is wel een evaluatie van Kerkbalans, maar die vindt pas lange tijd na de actie plaats. Dat komt omdat direct na de actie tal van andere zaken geregeld moet worden, zoals toezeggingen tellen en financieel-administratieve afhandeling. Wanneer pastorale signalen worden opgevangen tijdens wegbrengen en ophalen, worden die doorgegeven aan predikant of ouderling. Ook wanneer er plotselinge terugval in geefpatroon wordt gezien, wordt dit aan pastorale of diaconale organen doorgegeven.

Aan het eind van de actie, als de toezeggingen zijn geteld, wordt hiervan melding gemaakt in het kerkblad, de lopers worden met een bedankbriefje bedankt. Over hoe de *follow-up* verder verbeterd zou kunnen worden, kunnen zo snel geen ideeën of vragen worden genoemd.

E Gesprek organisatie Kerkbalans Herv. Gem. E.

Gert de Jong licht de achtergronden van het onderzoek toe, benadrukt dat het nu om onderzoek gaat en niet om informatie geven. De zes aanwezigen stellen zich voor. Een aantal is sinds een jaar betrokken bij Kerkbalans, een ander al 16 jaar. Sommigen zijn betrokken bij de actie als loper en vanuit de organisatie, anderen op meer afstand. Een aantal van de aanwezigen is als kerkvoogd betrokken bij Kerkbalans, anderen door hun werkzaamheden op het kerkelijk bureau.

De organisatie van Kerkbalans is een samenspel tussen kerkelijk bureau, centrale kerkvoogdij en wijkkerkvoogdijen. Aan het begin van het traject staat het kerkelijk bureau, aan het eind de wijkkerkvoogdij.

Uit het totale pakket aan folders en materiaal zoals dat vanuit het bureau van de VVK wordt aangeboden, wordt op het kerkelijk bureau de algemene folder ('folder voor ouderen') bekeken en aan de voorzitter van de kerkvoogdij gegeven; teksten worden bijgesteld en de begroting van de centrale gemeente wordt toegevoegd, zoals die vanuit de financiële commissie wordt aangedragen. De tekst wordt aangeleverd aan de VVK en de folders besteld.

Wanneer het materiaal gedrukt wordt ontvangen, wordt het gesorteerd op wijk, worden brieven bijgevoegd en overgedragen aan de wijken die voor verdere verspreiding zorgen.

Na de actie worden de financiële gegevens verwerkt in de financiële en ledenadministratie.

Het Kerkbalans-materiaal wordt bij voorkeur afgegeven en persoonlijk opgehaald. Men vermoedt dat de respons aanmerkelijk lager zal zijn als mensen de antwoordvelop zouden moeten opsturen. Daarnaast hecht men belang aan persoonlijk contact.

Het hangt daarbij van de motivatie van de lopers af of zij net zo lang langs de deuren gaan tot ze de brief persoonlijk kunnen afgeven, of dat ze deze bij niet thuis door de bus gooien.

In sommige wijken doen ambtsdragers wel mee met wegbrengen en ophalen, in andere wijken niet. Wanneer dit niet gebeurt, is dat vanuit de motivatie dat ambtsdragers al voldoende andere taken binnen de kerk uitvoeren. Overigens zou het sommige kerkvoogden goed uitkomen als ambtsdragers wel zouden meedoen, omdat er vaak een tekort aan lopers is.

De (vertegenwoordigers van de) kerkvoogden dragen voor de verspreiding zorg en voor het ophalen en verzamelen van reacties: "Het is onze taak om te luisteren wat de lopers op hun lever en hun hart hebben want die willen hun verhaal ook wel eens kwijt, want die worden ook niet altijd even elegant behandeld hoor."

Die tijd is wel voorbij, helaas.” De opmerkingen van de looplijsten worden vervolgens gesorteerd, naar wat voor diaconie is, wat voor ouderlingen is, en wat voor de predikanten is.

Die reacties zijn er zo veel dat het bijna uitgesloten is, dat er geen fouten worden gemaakt.

Het is nog geen gebruik om na verloop van tijd te vragen of gereageerd is, maar men zal dit wel als punt van aandacht meenemen.

Mensen die grof reageren bij het ophalen van Kerkbalans worden ‘van de lijst afgevoerd’ en het jaar daarop niet meer benaderd.

Sinds een jaar wordt er gewerkt met een draaiboek, er is nu nog geen sprake van het eventuele bijstellen van een draaiboek. Dat draaiboek is centraal opgesteld.

Er wordt geen gebruik gemaakt van de jongerenfolder. De overweging om geen gebruik te maken van de jongerenfolder is dat de tekst niet als pakkend wordt ervaren. Mocht dat komend jaar wel het geval zijn, dan zou men kunnen overwegen om de jongerenfolder wel te gebruiken.

Jongeren van 18 tot 25 (of 27) ontvangen de algemene folder en in november/december voorafgaand aan Kerkbalans krijgen zij een brief, geschreven door de voorzitter van de kerkvoogdij, waarin Kerkbalans wordt aangekondigd. In die brief probeert hij, zo veel mogelijk aansluitend bij de belevingswereld van jongeren, te communiceren waar het met Kerkbalans om begonnen is en wat het belang daarvan is.

Voor het komend jaar is het de bedoeling de ouders van die jongeren te betrekken bij het motiveren om aan Kerkbalans te geven. In het materiaal dat in de actieweek wordt verspreid, worden zij gewezen op het feit dat hun kinderen al eerder geattendeerd zijn op Kerkbalans. Daarbij is dan een appèl om achtergrond en zin van Kerkbalans met de kinderen te bespreken.

In E. wordt de algemene folder verspreid met een brief. Men kiest voor een aanpak met brief en algemene folder omdat de tekst van de folder van afgelopen jaar niet als pakkend wordt ervaren. Aan een eigen brief is behoefte omdat de folder veel te algemeen is. “Het is een aardig stukje proza, maar niet sterk communicerend en te vaag en te lief.” Zo’n folder is nu de grootste gemene deler en te weinig toegespitst op de eigen plaatselijke situatie. Desalniettemin kiest men toch voor de folder, hoewel een groot aantal aanwezigen zegt dat ze aarzelingen hebben bij het gebruik van de folder.

De toon van de brief die bij de folder wordt gevoegd verschilt van jaar tot jaar. Soms is het sterk appellerend, soms wil het zo helder mogelijk inzage geven in de werkelijke financiële situatie, een andere keer ligt de nadruk op nut en zin van kerkenwerk, enz.

Men hecht aan zo'n brief omdat er helder moet worden gecommuniceerd. Immers men heeft maar één kans om geld te vragen, dus dat moet dan goed gebeuren.

Het gaat niet goed met Kerkbalans, merken de aanwezigen op. De inkomsten blijven achter bij wat nodig is. Daarom is Kerkbalans en hoe de aanpak te verbeteren een punt van zorg. De Kerkvoogdij voelt zich hierin soms wat alleen staan. Binnen de gemeente overheerst het idee dat de kerkvoogdij er alleen maar is voor het geld en geld alleen maar de zorg is van de kerkvoogdij. Men heeft het idee dat er te weinig integratie is tussen de geldwerving en het overige kerkenwerk. Het werk van de kerkvoogdij wordt alleen geassocieerd met geld. ("Een gemeente die alleen maar kan roepen dat de kerkvoogdij er alleen maar is voor geld, lijdt aan geestelijke bloedarmoede!") Geldwerving vindt dan geïsoleerd plaats en de verbindingen met het overige kerkenwerk en pastoraat zijn te weinig onderling verbonden. Het zou daarom belangrijk zijn als predikanten die verbinding meer zouden leggen tussen geld en pastoraat. Maar tot nu toe is er te weinig bijval om financiën in breder perspectief te plaatsen. Dat blijkt ook uit het feit dat men weinig bijval verwacht als de kerkvoogdij aan de orde wil stellen dat ambtsdragers ook als loper voor Kerkbalans gaan optreden ("als je dat als Kerkvoogd vraagt, is die vraag bij voorbaat al verdacht.")

Achtergrond en zin van Kerkbalans zou volgens de aanwezigen ook meer door de predikanten moeten worden onderstreept. "Want zo lang die hun mond erover houden, werkt het niet. Ze moeten opgevoed worden, want E. is niet opgevoed."

De Kerkvoogdij vindt dat er goed en helder gecommuniceerd moet worden en niet alleen bij problemen. Met het oog op die communicatie heeft de Kerkvoogdij een eigen bulletin uitgegeven waarin achtergrond van financiën en komende problemen met de begroting naar voren worden gebracht naast andere kerkelijke zaken. Dit blad is bij alle leden betalend of niet, bezorgd.

Op het punt van de integratie tussen geldwerving en kerkenwerk heeft men wel behoefte aan verdere informatie en toerusting, bijvoorbeeld door een nieuwe predikant of vanuit het blad van de kerkvoogdij.

Een ander merkt op dat je als kerkvoogd vrij abrupt in het werk valt. Het zou goed zijn als mensen beter worden voorbereid daarin, bijvoorbeeld wat kun je verwachten als loper, hoe reageer je daarop.

Daarnaast noemt iemand dat het goed is om uniform te werken met wegbrengen en ophalen. Hoe die regels zijn, zou je op instructieavonden kunnen meedelen. Ook hier zou deskundigheid van buiten gewenst zijn.

Kort gezegd: er is een vrij sterke behoefte om informatie hoe Kerkbalans zou kunnen worden aangepakt, die vragen gaan over:

- hoe krijg je zo veel mogelijk vrijwilligers voor het werk;

- hoe kun je mensen motiveren te geven;
- hoe kun je geldwerving integreren in het overige pastorale werk.

F Gesprek gemeenteleden

In de vijf onderzoeksgemeentes zijn verschillende gesprekken gevoerd. De verslagen van de gesprekken worden hier achter elkaar gepresenteerd, zonder aan te geven binnen welke kerkelijke gemeente de gesprekken hebben plaatsgevonden.

Gesprek 1

Vrouw, 38 jaar, erg kerkelijk betrokken, geeft, naar eigen inschatting iets meer dan gemiddeld.

Ze kent Kerkbalans wel, maar leest de folder eigenlijk niet. De informatie over Kerkbalans en de geldwerving in het kerkblad leest ze wel. Zo'n landelijke folder staat dan ook wat verder van haar af.

Waar het geld precies voor bestemd is kan ze niet goed aangeven. Ze weet niet precies of het voor predikantensalarissen is, of dat het naar de plaatselijke of landelijke kas gaat. In tweede instantie denkt ze dat het niet naar de landelijke pot gaat.

De onduidelijkheid of het geld voor landelijke of plaatselijke doeleinden is wordt opgeroepen door het feit dat het een landelijke folder is. Waarschijnlijk zou dat misverstand niet ontstaan als de folder duidelijker te herkennen was als van de gemeente E.

Het thema *Ruimte geven* associeert ze met financieel ruimte geven, er moet meer ruimte komen. Er zit ook iets in van mensen die elkaar onderling ruimte geven.

In E. zit er ook een brief bij het Kerkbalans-materiaal, die leest ze vluchtig, want ze weet al wat de bedoeling is. Het is immers een soort contributie, dus daar hoeft geen folder of brief bij.

Er is in E. na de actie Kerkbalans een aantal avonden gehouden en toen bleek er een groot financieel tekort te zijn. Daar voelt ze zich door aangesproken, want dan staat het voor je gevoel veel dichterbij. In andere gevallen is het veel te algemeen.

Ze vermoedt dat zo'n aanvulling in de vorm van informatieavonden vooral de betrokken mensen bereikt. Het blijft lastig om de mensen aan de rand aan te spreken.

Ten aanzien van richtlijnen heeft ze enige aarzeling, want het is op zich wel goed dat je iets aanreikt, maar nu voelt ze zich overvraagd. Je moet als het om richtlij-

nen gaat de lat in ieder geval niet te hoog leggen, met het oog op het appèl, want dat zou bij mensen juist geen effect hebben. Een minimumbedrag is misschien een goede variant.

Het beroep dat de kerk op dit moment doet op de verantwoordelijkheid van de mensen (dat geldt in deze gemeente des te sterker, gezien de financiële noden) spreekt haar wel aan, maar zal voor veel mensen waarschijnlijk niet spelen. Misschien moet je meer nadruk leggen op het feit dat het om een contributie gaat. De term ‘vrijwillig’ bij Kerkbalans roept dan ook eerder weerstand, dan begrip.

Ze kan zich desgevraagd ook wel voorstellen dat het benadrukken van het nut van de kerk goed is. Het heeft nu vooral het karakter van het in stand houden van de kerkelijke organisatie en die komt ook nog eens groot en duur over. Je hebt classes en landelijke verbanden, en dat lijkt groot en duur. De begroting die in de folder staat, leest ze niet. De cijfers zeggen haar weinig. Je geeft je bijdrage niet zozeer op grond van de begroting (dat komt omdat mevrouw denkt dat het geld voor een landelijk pot is).

Gesprek 2

Vrouw van 60 jaar, zeer kerkelijk betrokken en gemiddelde gever. Kerkbalans kent ze als de geldwervingsactie, waarschijnlijk voor alle hervormde gemeente, of het geld voor een landelijke pot of voor de plaatselijke kerk is, weet ze niet precies, “die dingen blijven niet echt bij mij hangen.” Bij het thema *Ruimte geven* denkt ze vooral aan mensen: je moet niet bekrompen zijn. Dat geldt zowel voor mensen binnen de kerk als daarbuiten.

De getallen moeten wel in de folder staan, dat is van belang, want je moet laten zien hoeveel geld er binnen komt. De richtlijn vindt ze niet goed, want als je een richtlijn geeft dan komt dat wat onbescheiden over: je moet mensen vrij laten om te geven. Dat hoort ze uit haar eigen familie en vindt ze zelf ook wel. Erover doorpratend denkt ze dat de grootste bottle neck misschien niet zozeer in de richtlijn zit, als wel in de hoogte van het bedrag.

De folder van Kerkbalans zou voor mevrouw zelf niet nodig zijn, ze is bij de kerk betrokken en weet toch wel dat je moet geven. Voor mensen aan de rand is het misschien wel zinvol. Ook als ze niets geven worden ze toch weer herinnerd dat ze bij een kerk horen. Anderzijds ziet ze aan haar randkerkelijke kinderen dat de folder geen effect heeft. Je moet dus zeggen dat de folder noch voor deze vrouw zelf werkt (want ze geeft toch wel), noch voor haar dochter werkt.

Wat nu een goede manier is om randkerkelijken te benaderen is lastig. In ieder geval moet je proberen mensen in hun waarde te laten, dwingen kun je ze zeker niet en hoe je ze anders kunt benaderen weet ze niet. Dat de consequentie dan is dat de inkomsten teruglopen is wel jammer, maar daar is waarschijnlijk niet veel aan te doen.

Gesprek 3

Vrouw van 41 jaar, gemiddeld kerkelijk betrokken, geeft ruim boven het gemiddelde.

Ze kent Kerkbalans wel en weet dat het voor de plaatselijke kerk is met een landelijke afdracht. Hoe de verhouding plaatselijk-landelijk is weet ze niet precies, maar de afdracht zal waarschijnlijk een klein deel zijn.

Ze kan zich de thema's van Kerkbalans niet goed herinneren. Ze is nog maar kort lid van de NHK dus ontvangt maar kort de Kerkbalans-folder. Nadat ze de folder enige jaren had ontvangen begon dat te irriteren. Om die irritatie te voorkomen, leest ze de folder niet meer. Nu geeft ze wel, maar zonder naar de folder te kijken.

Haar irritatie zit in het feit dat ze zich slecht behandeld voelt door de Kerkvoogdij. De toon die mensen aanslaan om je tot geld geven aan te zetten, staat haar ook niet aan.

Veel van die wervingsverhalen van de Kerkvoogdij is een appèl aan mensen, maar dat appèl wordt bij de verkeerde mensen neergelegd, namelijk de mensen die toch wel geven. "Dan gaan ze ook nog bijbelteksten toevoegen. Nou, dat moet je helemaal niet doen." Het lijkt haar niet goed dat je aan mensen die al veel geven, vraagt meer te geven.

Ook heeft ze moeite met het feit dat de kerk geld moet afdragen aan een landelijk club en dus betaalt zij ook voor alle ingeschreven leden, ook mensen die niet eens bij de kerk willen horen.

Het ophalen van Kerkbalans is soms ook buitengewoon ondankbaar werk ("Ik hoorde laatst van iemand die een bloempot naar het hoofd gegooid kreeg. Dan denk ik, zie je wel die structuur is gewoon niet goed."). Daarnaast draag je ook af voor een overkoepelende 'toestand' terwijl je daar weinig invloed op hebt.

De begroting leest ze wel, want ze wil weten hoe de kerk ervoor staat en weten wat de consequenties zijn. Op grond daarvan kan ze beoordelen of ze meer zal geven.

Veel van haar irritatie zit ook bij het lidmaatschap van mensen die niet mee willen doen. Of je bent lid en dan betaal je, of je doet niet mee en dan ga je eruit. Slapend lid blijven is niet zinvol, maar sommige mensen zien het als aflaat of verzekering.

Richtlijnen is ze in principe op tegen, maar er moet wel een zeker minimum zijn. Als ze mensen echt niet kunnen betalen dan ligt dat anders, maar als je het wel kan, moet je betalen.

Tot slot wil ze nog meegeven dat Kerkbalans veel duidelijker moet aangeven waar het geld voor is. Veel fondswervers voor de Derde Wereld doen dat ook: je geeft geen geld voor iets algemeen, maar voor een concreet kind. Kerkbalans zou dan ook concreet voor de plaatselijke gemeente moeten zijn. Daarbij moet de insteek niet zorgelijk of negatief zijn (de financiële nood van de gemeente), maar positief, waar de kerk voor staat.

Gesprek 4

Man van 66 jaar, zeer kerkelijk betrokken, noemt zichzelf een gemiddelde gever, maar weet het niet precies (“Wij geven naar vermogen en ik kan niet inschatten wat anderen geven”).

Naar zijn beleving is Kerkbalans voor de gezamenlijke kerken: andere kerken doen ook aan Kerkbalans, waar het geld precies naar toe gaat weet hij niet. Hij vindt het eigenlijk niet van belang te weten waar het precies naar toe gaat. De achtergrond daarvan is, dat je vanuit een zeker vertrouwen in de kerk meent dat het wel goed komt.

Het liefst zou hij zien dat het geld naar de plaatselijke kerk, of liever nog de wijkgemeente gaat, je kunt dan gericht geven.

Het zou volgens hem ook beter zijn als er voor concrete doelen of projecten wordt gegeven, beter dan dat in algemene termen geld wordt opgehaald. Of predikantensalarissen als concrete projecten kunnen worden bestempeld of als algemene termen vindt hij lastig aan te geven.

Hij herinnert zich het thema *Ruimte geven* nog wel, maar het zegt hem niet veel. De thema's lijken vaak wel wat kretologie: het moet blijkbaar een naam hebben. De begroting die in de folder staat leest hij niet. Hij is wel geïnteresseerd in de begroting, maar dat zou beter op een gemeentevergadering kunnen.

Dat er richtlijnen in de folder staat is goed, hoewel voor hem het nog wel verschil maakt of je veel kan geven of weinig.

De folder is wel zinvol, maar er moet zeker plaatselijk informatie bij. De actie in januari lijkt volgens hem niet zo goed gekozen, in de maand mei is beter.

Om niet gevers te laten geven, moeten ze via persoonlijk contact mensen van het nut overtuigen. Daarbij: lidmaatschap kost geld, dus als je erbij wil horen moet je betalen.

Gesprek 5

Man van 77 jaar, zeer kerkelijk betrokken en grote gever.

Kerkbalans kent hij als het jaarlijkse verzoek om kerkelijke bijdrage. Het geld gaat in een plaatselijke pot en daaruit wordt een landelijke afdracht betaald. Het thema *Ruimte geven* roept bij hem op dat er voldoende financiële speelruimte moet zijn. “De Kerkvoogdij zou zonder kopzorgen haar werk moeten kunnen doen en daar zijn we met z’n allen verantwoordelijk voor”

Hij wil daarbij aantekenen dat het vaak de ouderen zijn die het meeste bijdragen. Dat lijkt hem geen goede ontwikkeling. De andere mensen zouden daarom op hun verantwoordelijkheid moeten worden gewezen. “Je zou ze het schaamrood op de kaken moeten bezorgen, dat ze de ouderen voor de kerk laten betalen.”

Je moet daarbij geen minimumbedragen noemen, maar wel een moreel appèl doen. Ook bij randkerkelijken moet je erop wijzen dat ze zouden moeten meebetalen. Een richtlijn kan daarbij wel zinvol zijn. Zo’n richtlijn is geen overvragen.

Hij vindt het soms wel vreemd dat je ziet dat mensen om de drie jaar een andere auto kopen en niets aan Kerkbalans geven. Maar daar moet je toch niet over beginnen met mensen. Anders gezegd het wijzen op de verantwoordelijkheid voor de kerkelijke gemeente vraagt veel tact. Je kunt dan beter wijzen op het goede en de saamhorigheid in de gemeente, waar je deel van uit kan maken.

Dat de begroting in de folder staat is goed. “Als mensen zich ervoor interesseren kunnen ze zelf de conclusie trekken waar dat geld voor gebruikt wordt.” Het kan ook stimulerend werken. Of het tonen van de begroting de juiste wijze van stimuleren, lijkt hem wel. Want de kerk geeft met het tonen van de begroting duidelijk openheid van zaken.

Gesprek 6

De respondent kent het materiaal, maar kon uit twee folder niet de folder van het afgelopen jaar aanwijzen. Hij leest de folder niet zo goed, want hij geeft toch wel.

De folder oogt kort en bondig en dat is goed, want lange verhalen leest hij niet. De folder is mooi en ziet er goed uit. Het is door het woord Kerkbalans helder dat het om de geldwerving gaat. Wat met het motto *Ruimte geven* wordt bedoeld, moet wellicht blijken als je de folder hebt gelezen. Waarschijnlijk is het ruimte geven aan elkaars geloof.

Het motto *Kleur bekennen* vindt hij beter, alleen was de folder qua kleurstelling drukker en daardoor minder mooi. Hij geeft geld vanuit zijn betrokkenheid bij de kerk. Als hij alleen de brief had ontvangen die was bijgevoegd, had hij ook wel gegeven. Overigens ook wel zonder brief, want geven “dat doe je nu eenmaal, dat hoort erbij”.

De folder 2003 is vrij neutraal van opmaak en spreekt dus niet een bijzondere groep aan. Jongeren zouden mogelijk iets frivols willen. Het is niet van belang voor de folder of er een gezicht op staat. Je moet ook niet te veel waarde aan de folder hechten.

De respondent denkt dat folders van ondergeschikt belang zijn in de fondswerving. De brief die spreekt over een niet-florissante financiële situatie, zoiets spreekt meer aan, want het is dwingender. De noemer waarop je mensen aanspreekt om te geven is zowel de verantwoordelijkheid ten opzichte van de kerk als het nut van de kerk. Met name als het gaat om de kerk in het dorp.

Materiaal van 2004

De jeugdfolder oogt goed, kort en krachtig, voorbeelden uit hun leefwereld, de figuren erop zijn jong.

De ‘volwassenenfolder’ is ook goed, helder en kort en “ik houd van kort”. De respondent zou de begroting wel lezen, maar er tegelijk vanuit gaan dat het wel goed is. De tekst die voor de conceptfolder wordt gebruikt is helder.

Het is duidelijk dat het geld voor Kerkbalans naar de plaatselijke kerk gaat.

Gesprek 7

De respondent (44) zegt dat hij Kerkbalans wel kent, maar de folder niet zo goed bekijkt. Hij geeft toch wel, of het nu een folder is of een strookje.

De folders zijn wat standaard: ze geven de indruk dat ze hetzelfde zijn als het jaar ervoor, en dus leest hij het niet. Hij twijfelt of de cijfers wel helemaal kloppen, soms wordt het zo gepresenteerd dat er wel een tekort staat.

Kerkbalans is voor de plaatselijke kerk bestemd volgens de respondent.

Bij het materiaal van 2003 zat een kort briefje, eerder een strookje (eenderde A4) en dat zegt hem niet veel. Een echte brief is wel persoonlijker en verzorgder. Zo'n strookje geeft de indruk dat je er met een Jantje van Leiden vanaf maakt. Dat geldt niet voor de folder, die is goed verzorgd. Het is wel creatief om ieder jaar een nieuwe slogan te bedenken. Dat is niet standaard. Wat met *Ruimte geven* wordt bedoeld, weet hij niet en hij leest het ook niet zo.

De folder 2003 spreekt wat kleur betreft mensen van 45 en jonger aan. De inhoud spreekt waarschijnlijk niemand aan. Als het mensen zou aanspreken dan zijn dat de ouderen, die de tijd hebben om het te lezen. In zekere zin past inhoud niet bij vorm.

Als de kerk meer zou communiceren wat de kerk doet (welke producten de kerk levert, wat de predikant voor je kan betekenen, wat het nut is van de kerk) zou dat meer aanspreken. Waarschijnlijk minder dan dat je een appèl doet op de verantwoordelijkheid.

Materiaal 2004

Jongerenfolder ziet er wat vormgeving betreft goed uit, maar geeft weinig informatie. Het is niet duidelijk wat er van de jongeren verwacht wordt. Wel is het goed dat het nut van de kerk wordt verwoord.

De volwassenfolder is vrij zakelijk en daar wordt hij niet enthousiast over. Het bevat wel meer informatie, maar de vraag is maar in hoeverre mensen dat lezen. Dat er een collectezak voorop staat, was hem niet gelijk opgevallen, bij nader inzien is het wel goed. Het is in de tekst nog niet gelijk helder wat er wordt verwacht. Tegelijkertijd is het hem wel duidelijk dat je niet ieder jaar met hetzelfde appèl kunt komen.

De jongerenfolder is qua vormgeving wel mooi.

Richtlijnen voor geefgedrag vindt hij wel prettig, het geeft handvatten voor gedrag.

Tot slot merkt hij op dat binnen de kerkdienst wellicht meer informatie aan Kerkbalans zou moeten worden gegeven. Daarbij geldt wel dat je randleden niet bereikt. Geldwerving zou wellicht ook beter gaan als ouderlingen zich meer laten zien. De kerk laat dan zien waar ze voor is.

Gesprek 8

De respondent is 32 jaar, en actief betrokken bij de kerk.

Hij noemt zich geen hele grote geveer, maar wel boven gemiddeld (feitelijk € 200,00 voor het echtpaar). Hij kent Kerkbalans wel: het is voor de plaatselijke gemeente, die vervolgens een deel afdraagt aan de landelijke kerk.

Hij kent de folder van verleden jaar, de tekst is helder en probeert kort iets pakkends weer te geven. Dat is gelukt.

De combinatie folder en brief is goed. De folder doet een oproep om mee te doen en iets van de cijfers te laten zien. De brief is wat meer op de plaatselijke gemeente toegespitst. Een richtlijn voor geven erbij is goed.

De respondent weet min of meer dat er ieder jaar een thema is, of het aanspreekt is maar de vraag. Het zal zijn geefgedrag niet erg beïnvloeden. Dat heeft te maken hoe je persoonlijk tegenover de kerk staat. Die houding bepaalt of je geeft, niet de kleur en de tekst van de folder.

Een folder zou een bepaald gevoel moeten achterlaten. Dus als je om een gift vraagt, zou je een praktisch voorbeeld moeten geven dat een bepaald gevoel oproept. Bijvoorbeeld een diaconaal voorbeeld.

Want met name op het diaconale vlak betekent de kerk wat en dat spreekt mensen aan. Predikantensalaris en dergelijke raakt mensen niet in het hart. Ook al gaat het ophalen van diaconale (ook werelddiaconale) gelden misschien langs andere kanalen, voor mensen die niet heel erg bekend zijn met de kerk, zal dat allemaal geen verschil maken. Dan is de kerk die een kind helpt, veel concreter dan de kerk die de dominee betaalt.

Materiaal 2004

Volwassenfolder: blijkbaar wordt er een noemer gevonden waarop de werving moet plaatsvinden. “het is een inzet op de toekomst van het Koninkrijk”, je moet lang nadenken om te begrijpen wat er wordt bedoeld.

Het moet juist gaan over de kerk. Als je in die kerk zit weet je wel dat het om het Koninkrijk gaat. Zulke teksten zijn blijkbaar voor mensen die al betrokken zijn. Maar dan zijn ze ook nog eens zo betrokken dat ze het toch niet lezen.

De jongerenfolder vindt hij geweldig. “Wat een vernieuwing! De praktische dingen spreken aan”.

Goed is ook dat er ook vragen worden gesteld in de folder “waar wordt dat dan van betaald?”. Hij is zo enthousiast dat hij zegt dat de jongerenfolder naar iedereen moet worden gestuurd.

Voor iemand die wat minder betrokken is – en dat zijn ook belangrijke leden – is dit de juiste noemer en aanspreekwijze om mensen te benaderen. Die kennen niet het verschil tussen geld dat voor de predikant is of voor het diaconale. Voor een buitenstaander is het allemaal één pot. Je moet dan laten zien wat ‘de kerk’ doet. Een jongenfolder in de kroeg lees je wel, maar die andere maakt niet duidelijk wat de bedoeling is.

Gesprek 9

De respondent is 78 jaar en zeer kerkelijk betrokken. Hij noemt zich een normale gever. Hij kent Kerkbalans en geeft er alle jaren voor. Hij herkent de folder van 2003 uit twee. Hij geeft toch ieder jaar, leest de folder globaal en gooit deze dan weg. Hij betaalt per kwartaal, schrijft de giro’s al uit en stuurt die op het juiste moment op.

Het geld voor Kerkbalans gaat volgens hem naar de plaatselijk gemeente (geld naar ‘Utrecht’ zou hij niet willen geven).

De respondent kan niet zo aangeven wat het thema *Ruimte geven* betekent: het is duidelijk dat er geld moet komen en dat geven we toch wel. Het is belangrijk om cijfers te presenteren op een gemeenteavond. Je moet namelijk goed inzage geven in de financiële situatie. Als antwoord dat een deel van de cijfers in de folder staan, reageert de respondent verbaasd.

Over het uiterlijk van de folder heeft hij niet veel wensen. Het gaat er niet om hoe het eruit ziet, als die inhoud maar helder is.

Hij kan zich moeilijk voorstellen dat een folder bijdraagt aan het geven aan de kerk.

De brief van 1994 spreekt meer aan omdat er uitdrukkelijk wordt gesteld dat het er niet florissant bij staat. En dat uitdrukkelijker over de eigen gemeente wordt gesproken. Ook is het goed om specifieke doelen aan te geven.

Materiaal 2004

Hij leest het wel, laat het zijn vrouw ook wel lezen, maar indruk maakt het niet. Het is alleen een signaal dat er weer geld moet worden gegeven. Zo’n folder speelt geen rol. Hoe de folder van 2004 eruit ziet is dan ook van secundair belang. Het zal best een goede folder kunnen zijn voor randkerkelijke of jongeren, mogelijk is het goed, maar hij kan dat minder inschatten.

Bij het thema *Koersvast* denkt hij allereerst aan de bank. In tweede instantie ziet hij dat er een collectezak op de voorkant staat. De term *Koersvast* roept geen associaties op met een kerkelijke koers.

Gesprek 10

Mw. P., 80 jaar, zeer kerkelijk betrokken, grote bijdrager. Naast Kerkbalans geeft zij ook aan collectes en aan de wijkkas.

Kerkbalans is bedoeld voor de lokale kerk, die vervolgens een deel afdraagt aan de landelijke kerk. De wijkgemeentes hebben hun eigen inzameling.

Zij herkent de folder van Kerkbalans wel. De folder is meer dan alleen een impuls om te geven. Ze leest de folder kritisch om te kijken waar het geld naartoe gaat. Mocht het zo zijn dat het naar doelen gaat die haar voorkeur niet hebben, zou ze daar niet aan bijdragen (dat is overigens nog niet gebeurd).

De tekst van de folder is helder en geeft op goede wijze inzage in wat de bedoeling en hoe de financiële situatie is. Ook wat de vormgeving betreft is ze zeer tevreden. “Het is ieder jaar weer knap zoals ze die folder kunnen opmaken.”

Op de vraag wat het thema *Ruimte geven* zou kunnen betekenen zegt ze dat ze daar niet eerder over had nagedacht. Nu ze erover nadenkt, zegt ze dat het zal gaan om financiële ruimte geven en dat is weer gebaseerd op het feit dat de kerk vanuit het evangelie ruimte geeft aan mensen. De kerk moet consequenties uit het evangelie laten volgen. Bij Kerkbalans betreffen die consequenties allereerst de eigen kerk, maar van daaruit tal van kerkelijke activiteiten. Ze hoopt dat diaconale taken ook onder Kerkbalans vallen.

Bij de folder wordt in B. ook een brief gevoegd. Het is prettig dat er een brief van de wijkgemeente wordt toegevoegd: ze vullen elkaar aan. Zowel de brief als de folder zijn van belang voor de geldwerving. De brief laat duidelijk zien dat het uit de wijkgemeente komt, het maakt het herkenbaarder. De folder is algemener, maar daarom niet minder van belang.

De financiële situatie van B. is zo slecht dat het van belang is dat gemeenteleden aangeven bij welke wijk ze willen horen. Men heeft mensen opgeroepen duidelijk uit te komen bij welke wijk men betrokken is, waar men pastoraal toe gerekend wil worden en dus de bijdrage aan geeft. Op die wijze is het mogelijk om de predikantsplaats te handhaven, zegt mevrouw ter toelichting op de wijkgerichte benadering bij Kerkbalans.

Hoe mensen verder gestimuleerd zouden kunnen worden om te geven, weet ze absoluut niet. Op dit moment wordt de brief door de brievenbus gegooid en niet afgegeven, zoals voorheen. Dat zou ertoe kunnen leiden dat mensen de brief eerder ter zijde leggen. Maar er zijn gewoon te weinig mensen om de brief persoonlijk af te geven.

Aan het eind van het gesprek wil mw. P. wel kwijt dat ze op dit moment een loyaal kerklid is, ook zeker wel zal blijven geven, maar vergaande restricties heeft ten aanzien van het kerkelijk beleid, in het bijzonder het Landelijk Dienstencentrum. Als voorbeeld noemt ze het opheffen van het deputaatschap Kerk en Israël. Dat betekent voor haar dat ze blijft betalen, maar niet altijd *con amore*.

Gesprek 11

Mw. A., 79 jaar, is betrokken bij de kerk, niet als ambtsdrager, wel als wekelijkse kerkganger en als vrijwilliger. Ze rekent zichzelf tot de ruime gevers.

Kerkbalans is haar bekend. Het is de geldinzamelingsactie van een aantal samenwerkende landelijke kerken. Al dat geld gaat in een landelijke pot en dat wordt vervolgens verdeeld. De plaatselijke gemeente krijgt direct of indirect (“dat weet ik niet precies”) ook iets. Dat idee wordt bevestigd door het feit dat mw. A. bij familie en kennissen uit andere plaatsen dezelfde folders van Kerkbalans ziet.

De folder van Kerkbalans 2003 vindt ze fraai. Het plaatje met de ronding erin en de beweging die erin zit is fraai. Het thema *Ruimte geven* roept als eerste associatie op financiële ruimte geven, mogelijk spreekt het vergroten van oecumenisch besef ook uit het thema. Ze leest het thema wel, maar dat blijft niet echt hangen.

Wat de tekst betreft vindt ze de folder goed. De begroting die in de folder is opgenomen neemt ze voor kennisgeving aan. Je mag ervan uit gaan dat dit wel goed is. Het is wel van belang dat er zo’n begroting in zit.

Ze leest de folder goed, evenals de brief. Zo’n apart brief is van belang, wel is het nu niet duidelijk hoe de begroting in de brief zich verhoudt tot de begroting in de folder.

Zo’n brief is ook goed vanuit het gezichtspunt dat mensen niet vaak genoeg op het belang gewezen kunnen worden.

Dat de folder richtlijnen geeft is goed, want de ernst van een verantwoorde gift moet worden benadrukt. Het is niet erg – “maar ik heb makkelijk praten, want ik kan het wel missen” – als mensen er eens op worden gewezen dat het bij Kerkbalans om grotere bedragen gaat, dan om de bijdragen in de collectezak. Het is helder dat Kerkbalans naast de collectes komen, dat wordt door de wijkgemeente

helder gecommuniceerd, onder andere door een ‘financiële thermometer’ in het kerkblad.

De brief heeft ook de begroting van de wijk, maar waarom dat erbij staat kan ze niet bepalen. Dat heeft er mede mee te maken omdat mevrouw meent dat Kerkbalans naar een centrale pot gaat. Ze kan een wijkbegroting dan niet goed plaatsen binnen het geheel.

Naast Kerkbalans kan ze zich voorstellen dat extra artikeltjes in het kerkblad stimulerend kunnen werken. Misschien zou er in kerkdiensten meer aandacht aan kunnen worden besteed.

Het zou goed zijn als jongeren wat meer zouden geven aan Kerkbalans. Het is daarbij overigens niet zo dat mevrouw vindt dat de folder vooral ouderen aanspreekt.

Waarschijnlijk speelt de mate waarin de kerk actief is een belangrijkere rol bij de vraag hoeveel mensen geven, want als mensen meer betrokken zijn, geven ze meer. Het omgekeerde gaat waarschijnlijk ook op: hoe minder je van een kerk hoort, hoe minder mensen zullen willen bijdragen.

Aan het eind van het gesprek merkt ze op dat ze vindt dat de actie Kerkbalans op een ongelukkig moment komt, namelijk in januari, net in de tijd als iedereen grote uitgaven heeft gedaan. In maart zou wellicht beter zijn.

Gesprek 12

Mw. L. is 23 jaar, studerend. Beschrijft zichzelf als niet betrokken bij kerk en geloof. Ze is wel gelovig en kerkelijk opgevoed, maar doet daar op dit moment niets aan. Geloof en kerk maken geen deel uit van haar leven. Ze beschrijft zich als een kleine geefster. Ze geeft heel af en toe iets.

L. kent Kerkbalans eigenlijk alleen van de folders (later in het gesprek noemt ze het een keer ‘kerk in balans’). Kerkbalans is bedoeld voor de instandhouding van de gebouwen en de salarissen van predikanten.

Desgevraagd wil ze een inschatting maken hoe Kerkbalans georganiseerd is. Dan schat ze in dat de protestantse kerken gezamenlijk geld ophalen. Dat gaat in een centrale pot en daaruit krijgen de kerken geld.

Ze geeft een bescheiden bijdrage. Dat doet ze omdat ze het belang van de kerk voor andere mensen ziet. Het is zinvol dat mensen bij elkaar komen. Zelf gaat ze niet naar de kerk, ze heeft haar eigen sociale netwerk. Dat belang voor anderen heeft niet direct te maken met het belang dat haar ouders hechten aan de kerk, maar is meer het erkennen van het belang in het algemeen.

Het thema *Ruimte geven* verstaat ze in eerste instantie als: mensen moeten elkaar in het algemeen in hun waarde laten en de kans geven om naar elkaar te luisteren. Als tweede associatie denkt ze dat bedoeld wordt dat meerdere godsdiensten zoals christendom en islam elkaar de ruimte moeten geven, omdat je met elkaar in één god gelooft.

De folder heeft richtlijnen voor geven. Ze vindt het wel handig dat er van die richtlijnen worden gegeven, alleen weet ze niet meer of ze zich eraan houdt. Het is zeker niet onbescheiden. In tweede instantie zegt ze: “O, dat is best wel veel, want ik zie dat het een bijdrage per maand is. Ik geef dat zeker niet, maar ik heb geen bezwaar dat het gevraagd wordt. Ze mogen zoveel vragen als ze willen. Misschien werkt het bij anderen, maar bij mij werkt het niet.”

Ze kan zich voorstellen dat mensen met een vast inkomen wel zo'n bedrag geven, maar als student met studiefinanciering is het erg hoog. De kerk vraagt veel van mensen, het zal wel nodig zijn, maar het is vrij hoog.

De folder is mooi met een mooie letter, modern vormgegeven; de informatie wordt overzichtelijk gepresenteerd. Je ziet waar het geld naartoe gaat en waarom ze geld vragen. Het is goed dat de folder niet al te ouderwets eruit ziet.

Als ze de folder ontvangt bekijkt ze die een paar seconden en dan denkt ze dat het wel goed is. De meeste folders die ze ontvangt leest ze niet veel langer. Alleen als het folders zijn uit haar interessegebied en als er wat meer plaatjes op zouden zitten, bijvoorbeeld van een kerkdienst. Er hoeven niet meer kleuren in.

Van de Kerkbalansfolders zegt ze, dat ze wel weet wat er van haar verwacht wordt, dus er hoeft geen andere folder of andere tekst voor in de plaats te komen.

De folder en de brief gaan meestal snel bij het oud papier. Nu de brief wat langer wordt bekeken valt haar op dat er veel tekst op staat. Doordat er veel tekst in de brief staat, haakt ze snel af met lezen. Als ze de brief zou moeten lezen, zou ze het eerst de koppen lezen, ze zou kijken wat er met het geld gebeurt en van de alinea ‘waarom de J-kerk’ zou ze de eerste regels lezen. Want dat stukje over de specifieke wijkgemeente is wel goed.

Een folder en een brief is wel wat dubbel want het komt allemaal erg overeen. In eerste instantie lijkt het dat ze het verschil tussen folder en brief snel kan onderscheiden omdat de brief over de wijkgemeente gaat en de folder over de kerk in het algemeen. In tweede instantie herkende ze de folder als van de kerk van B. en toen werd de verhouding tussen folder en de brief onduidelijker.

Met brief en folder lijkt het ook dat er nu twee keer om geld wordt gevraagd. Als het nu zo zou zijn dat het in één envelop zit met één acceptgiro dan is het wel duidelijk dat het om één gift gaat en niet om twee. Ze weet niet meer of dat het geval was.

Op de vraag wat de kerk zou moeten doen om haar meer te laten geven zegt ze dat de kerk al genoeg acceptgiro's stuurt (meent ze te weten) naast folders wat de kerk doet. De kerk moet zeker niet vaker dingen gaan sturen. Juist omdat L. niet actief is, vindt ze wat ze nu van de kerk krijgt (te) veel. Als de kerk een passende manier van benadering kan vinden, zou ze dat op prijs stellen, bijvoorbeeld via een internetsite. Ze geeft toe dat ze ook niet weet of er al internetsites van de kerk zijn. Maar daarvoor geldt wel dat je op eigen initiatief er naartoe moet en dat je niet telkens wordt benaderd.

Ze weet geen betere manieren om mensen te benaderen.

In de meeste gemeentes doen kerken een appèl op mensen door op hun verantwoordelijkheid als lid te wijzen. De onderzoeker noemt nog twee andere mogelijkheden, waaronder wijzen op het nut van de kerk. Wijzen op de verantwoordelijkheid vindt ze te opdringerig, wijzen op het nut is sympathieker, maar "Ik weet al wat ze doen, dus ik hoef het niet te lezen." Nu kan het zijn dat haar beeld niet klopt en dat de kerk wil proberen dat beeld te corrigeren, maar ook dat hoeft van haar niet.

Het gesprek noemt ze plezierig.

Gesprek 13

Dhr. G., 35 jaar, noemt zich een zeer betrokken kerklid en een bovengemiddelde gever.

Hij kent Kerkbalans als de jaarlijkse actie voor bijdrage van de plaatselijke kerk. De actie loopt tegelijk met andere kerken, zoals b.v. de Rooms-Katholieke Kerk. In de meeste gevallen leest hij folders snel door en daarna gaan ze bij het oud papier. De folder 2003 herkent hij als van Kerkbalans en leest die dan ook. De folder is ieder jaar wel helder, niet ouderwets, de lay-out is redelijk gelijk en dat verhoogt de herkenbaarheid. De inleiding op het thema is plezierig. De folder is min of meer neutraal en dat is goed. Hoewel het geloof er ook wel meer van af mag spatten, is G. zich ervan bewust dat dit voor andere mensen anders kan liggen. Daarom is neutraal een goede tussenweg. Daarbij komt ook nog dat het over zakelijke dingen gaat en daar moet je zakelijk mee omgaan. Een al te emotioneel appèl vindt hij vreselijk, dus het is goed dat Kerkbalans dat niet doet. Hoe dat geloofsaspect tot uiting zou moeten worden gebracht in de folder is lastig aan te geven.

De thema's van Kerkbalans zeggen hem over het algemeen niet zo veel. Desgevraagd denkt hij dat het om financieel ruimte geven zal gaan en elkaar onderling de ruimte geven.

Het is goed dat er een brief bij de folder zit, want daarmee kan worden aangegeven waar het in de specifieke gemeente om gaat. De hoeveelheid tekst is in de brief geen probleem. Het is wel veel, zeker in vergelijking met de folder, maar problematisch is dat niet.

Het is daarbij ook wel van belang dat allebei de begrotingen (stedelijke en wijk) worden getoond. Brief en folder zijn allebei even nodig.

De heer G. is een trouwe gever, hij zou toch wel hebben gegeven, ook als hij geen folder of brief had ontvangen. Tegelijk vermoedt hij dat als er nooit folders of brieven zouden worden verstuurd hij na een aantal jaren zich minder betrokken zal voelen bij de geldwerving.

Het is goed dat er een richtlijn in de folder staat, dat geeft enig houvast. Andere manieren om mensen tot geven aan te zetten is regelmatig oproepen doen, bijvoorbeeld met ‘financiële thermometers’ die de financiële stand aangeven. Daarnaast is het van belang dat de kerk er voor zorgt dat haar eerste contact met nieuwe leden niet een vraag om geld is.

Tegelijk is het van belang dat de kerk laat zien wat ze doet. Nu is de kerk nog wat abstract. Daarbij is het wijzen op het belang van de kerk en wat men zelf aan de kerk kan hebben belangrijker dan wijzen op verantwoordelijkheid, zegt hij desgevraagd.

Gesprek 14

Vrouw van 20 jaar, zeer kerkelijk betrokken, schat zichzelf in als een gemiddelde bijdrager.

Ze kent Kerkbalans en weet dat het de bedoeling is dat je de kerkelijke bijdrage betaalt. Het geld is voor de hele Nederlandse Hervormde Kerk, die haalt geld op; uit de centraal verzamelde middelen krijgt de kerk van C. een deel. Ook andere kerken nemen deel aan Kerkbalans weet ze, maar hoe dat met het geld gaat, weet ze niet precies.

De folder van 2003 is kort en geen langdradige tekst. De cijfers en begroting interesseren haar niet, dus ze leest het niet. Het zal wel van belang zijn, maar niet interessant.

Dat de tekst kort is, is goed; wat er in de tekst staat vindt ze ook goed: “Ik vind dit wel iets dat me aanspreekt, hier komt goed naar voren wat die kerk dan is, waar je voor mag staan.” Het is dus van belang dat het niet alleen om geld gaat. Haar belang om te geven volgt dus niet zozeer uit de begroting van de kerk, maar uit wat de kerk is en doet.

Ze ziet zo gauw geen relatie tussen het thema *Ruimte geven* en het werk van de kerk. De folder in drieslag is handig, maar de kleur spreekt wat minder aan. Het is vrij grijs en dat is wat saai. De paarse kleur op de voorkant roept politieke connotaties op en kan haar goedkeuring niet krijgen.

De folder oogt niet modern of ouderwets.

Dat het logo van Kerkbalans erop staat, vergroot de herkenbaarheid en dus zal ze de folder eerder pakken.

Naast de folder wordt een soort krantje uitgebracht. De korte informatie haal je uit de folder, wie geïnteresseerd is, kan uitgebreidere informatie uit het krantje halen. Het is een goede krant want het is herkenbaar. Een brief erbij is ook goed, want dat maakt het persoonlijker.

Een folder, brief en krantje zou misschien wel veel kunnen zijn, maar wat overheerst is dat uit het materiaal blijkt dat het persoonlijk is, en dat de kerk er moeite voor doet om informatie te geven.

Het materiaal omschrijft ze als persoonlijk, maar de aanhef is algemeen 'geacht gemeentelid'. Dat vindt ze niet erg en doet geen afbreuk aan het persoonlijke. Evenmin zou aanschrijven op voornaam meerwaarde hebben.

De rol van het materiaal is vooral een reminder; het geven zelf gebeurt vanuit de betrokkenheid bij de kerk.

De folder van 2004 vindt ze beter dan die van 2003. Het is duidelijker dat het om geld gaat. Het thema *Koersvast* kan ze niet gelijk aan geldinzameling koppelen.

De jongerenfolder vindt ze aanspreken. De folder is zeker voor jongeren een stuk beter dan de gewone folder. De vragen zijn confronterend en dat is goed: "Als jongeren geef je overal geld aan uit, dus waarom zou je niet aan de kerk geven." Een oproep dat uitgaat van het nut van de kerk vindt ze goed, een emotioneel appèl vanuit de kerk zou van haar ook nog mogen.

Gesprek 15

Vrouw van 79 jaar, zeer kerkelijk betrokken, ze beschrijft zich als een grote gever.

Ze kent Kerkbalans goed en doet ieder jaar mee. Het geld is volgens haar bestemd voor de hele kerkelijke gemeente C., maar ze hoopt van harte dat er ook een flink deel naar haar wijkgemeente gaat. "Er is een flink deel van de Hervormde Gemeente bij de Gereformeerde Bond, maar daar heb ik iets tegen. Ik hoop dan ook niet dat die veel geld krijgen en dat het vooral naar mijn eigen wijk gaat".

De folder leest ze bijna niet, “gaat gelijk naar het ronde archief”. Het is wel duidelijk dat er gegeven moet worden en dat doe ik dan. De thema’s van Kerkbalans vindt ze ieder jaar knap bedacht. *Ruimte geven* roept bij haar op dat er financiële ruimte gegeven moet worden.

Deze mevrouw heeft al jaren een verzoek om geld gekregen voor Kerkbalans, zo’n verzoek hoeft niet meer te worden toegelicht. Ze weet wel dat er veel geld voor de kerk nodig is.

De tekst is ook spiritueel en gaat niet alleen over centen en dat is prettig. De begroting interesseert haar niet zo, want, zo zegt ze: “hier is het geld, ik vertrouw het jullie van harte toe.”

De vormgeving van de folder is mooi, bijna wat te mooi. Een sobere folder had ook goed geweest, want al de wervingskosten gaan immers van het geheel af. Waarschijnlijk zullen andere mensen dan niet zo gauw geven, dus het is wel goed dat ze het voor anderen doen. Maar zelf vraagt ze zich af of het niet zonde is van het geld. Anderzijds is de kerk wel een mooie vormgeving waard, het punt is alleen dat het geld anders besteed zou kunnen worden.

Ze ziet het nut ook wel van een extra krantje: Vanuit reclameoogpunt zal dat van belang zijn. De huidige tijd vraagt een andere aanpak, maar voor haar zou het niet hoeven. In de huidige maatschappij moet je nu eenmaal meer doen om het geld op te halen.

Extra impulsen om te geven, waarvan dit krantje een goed voorbeeld is, is voor haar niet nodig.

Ze vindt het wel goed aan de krant dat het laat zien wat er in de gemeente gebeurt. Dat is eigenlijk nog wel belangrijker dan de algemene folder. In een vergelijking tussen krant en folder wint de krant het. Dat is een betere impuls om te geven dan de folder. De krant zal ze naar verwachting ook langer bewaren. De brief die erbij is gevoegd, kan ze lastig becommentariëren, want ze kent de briefschrijfster persoonlijk. Ze herkent het emotionele appèl uit de brief, maar dat spreekt haar niet aan. Zo’n emotioneel appèl wordt dan een *self-fulfilling prophecy*. Als je altijd maar blijft zeggen dat de toekomst zorgwekkend is, roep je de zorg juist over je af. Een brief is dus wel goed, maar het zou een andere toon moeten hebben.

De folder van 2004 maakt een iets minder dure indruk en dat is voor haar belangrijk. Die van 2003 was kunstzinniger en die van 2004 concreter, minder kunstzinnig en met een minder dure uitstraling.

Van de tekst zegt ze: “Kijk dat is het nou: vertrouwen hebben in de toekomst! Daar zou je van mij nog wel een rode keur voor mogen gebruiken.” Een prima tekst dus.

Tot slot wil mevrouw opmerken dat het goed is dat Kerkbalans van de kerken gezamenlijk is.

Gesprek 16

Vrouw van 20 jaar, zeer kerkelijk betrokken, onder andere via Kinderneven-dienst. Omschrijft zich niet als zo'n hele grote geveer; ze voldoet in ieder geval niet aan de norm.

Ze kent Kerkbalans wel vrij goed, want ze doet nu twee jaar mee. Het is de bedoeling dat er geld wordt gestort dat voor 'kerkenwerk' is. Naar haar idee gaat het geld naar de Raad van Kerken, die verdeelt vervolgens het geld onder verschillende kerkgenootschappen.

Het thema *Ruimte geven* roept bij haar op dat je financieel ruimte moet geven en dat de mensen elkaar ruimte moeten geven. Er zit ook het element in van geven naar draagkracht: naar de financiële ruimte die iemand heeft moet je dan geven.

De tekst van de folder vindt ze kort en bondig en goed overzichtelijk. De cijfers uit de folder slaat ze meestal wel over, dat interesseert haar niet. Een uitgebreide boekhouding is niet nodig. Wie wat meer wil weten kan dat vast wel opvragen. Van de tekst is duidelijk dat er een bepaalde bedoeling achter zit, namelijk geld geven. "Ze proberen het zo te brengen dat iedereen geeft. Zo'n tekst begint dan een beetje met slijmen en paaien, maar je ziet al dat het op geven uitdraait." Je weet wat het doel is en dus zouden ze misschien gelijk ter zake moeten komen. Zoiets diepzinnigs erbij is misschien ook wel mooi en goed, maar het komt toch op geven uit.

Een richtlijn vindt ze niet echt plezierig want dat komt wat opdringerig over.

De voorkant vindt ze mooi en eigentijds, de binnenkant is wat saai door die grijze achtergrond, hoewel het wel mooi is dat de tekening van de voorkant erin verwerkt ligt. De tekst met de vette en niet vette letters is wat onrustig. De presentatie van het cijfermateriaal is overzichtelijk.

De krant die in C. wordt uitgegeven komt haar niet echt bekend voor. De kleurstelling is mooi en het is leuk dat uit een aantal kerken herkenbare tekst en plaatjes staan, inclusief gezichten en de verhalen erachter. Wie wat weet van het kerkenwerk kan nu zien aan welk kerkenwerk dat geld besteed is. De krant is dus concreter en daarom beter. Kerkbalans zou in C. dus ook wel zonder folder kunnen. In plaats van een folder zou er een landelijk krant kunnen komen, waarbij de kerkelijke gemeente de binnenkant van de krant zelf vult.

Ook aardig is dat de krant meer op activiteiten is gericht terwijl de folder vooral over het geld gaat.

De brief ervaart ze als wat dubbelop. “Ze hebben dat ‘slijmverhaaltje’ dat in de folder staat, gewoon wat verder uitgewerkt.” Ze gaan dan wat te veel om geld vragen, en juist deze respondent die niet veel geld kan geven, voelt zich dan te veel overvraagd. De nadruk komt te veel op het geven en niet op het gebaar. De tekst roept op dat het gebaar niet voldoende is.

Over de aanhef van de brief maakt ze zich niet zo druk. Het zou wel eens kunnen zijn dat als ze met de voornaam wordt aangeschreven ze daar wat geïrriteerd van zou raken.

De folder van 2004 is nog meer gericht op de hoeveelheid die je geeft en dat vindt ze minder prettig. Het meer abstracte van 2003 geeft meer ruimte voor het gebaar dat je maakt. De binnenkant is niet met vette letters en lijkt dus rustiger. De jongerenfolder vindt ze beter, want het speelt in op uitgavenpatroon voor jongeren: “Er is een heel groot deel voor je zelf, maar er wordt ook een deel voor de kerk gevraagd.” Het voordeel van de jongerenfolder is ook dat het minder om cijfers gaat en meer concreet wordt aangegeven waar dat geld dan voor is. De tekst uit de folder waarin verwezen wordt naar het Koninkrijk, vindt ze te grote woorden, verwijzen naar kerkenwerk is prettiger.

Gesprek 17

Vrouw van 83 jaar, omschrijft zich als zeer kerkelijk betrokken en geen kleine gever.

Ze kent Kerkbalans wel, maar de folder komt haar niet echt bekend voor.

Het geld voor Kerkbalans is volgens haar bestemd voor de plaatselijke kerk.

De folder vindt ze te duur, een brief zou wat haar betreft voldoende zijn. Ze heeft de folder niet zo uitdrukkelijk gelezen, het is haar toch wel duidelijk wat de bedoeling is, namelijk geld geven.

Ook de speciale krant die in C. is uitgegeven komt haar niet bekend voor.

Als er een brief zou komen en verdere informatie in het kerkblad zou staan was dat voldoende geweest. Nu doet het haar denken aan tal van fondswervinginstanties die met steeds duurder middelen (potlood als cadeau bijvoorbeeld) proberen je tot geld geven over te halen.

Naar de kerk is ze erg loyaal dus zal ze daar zeker aan blijven geven, (“de kerk gaat voor”) maar bij andere instanties werkt het soms wel averechts: hoe duurder de folder hoe meer ze geneigd is niet te geven. De huidige Kerkbalans-folder is wat haar betreft nog niet te overdadig.

Het thema *Ruimte geven* roept bij haar op om elkaar ruimte te geven, dat geldt voor mensen onderling als voor kerken onderling. “Dus als de ene wijk gereformeerde bond is en de andere wijk wat anders moet je elkaar niet verketteren.”

Ook dat zit in ruimte geven.

Ze ziet in het plaatje iets van de hemel en dat geeft ruimte. De folder vindt ze wel aardig.

De combinatie in C. om de Kerkbalans-folder, een krantje en een brief te geven is te veel.

De folder van 2004 is mooier dan van 2003. Die van 2003 is saaier. In de folder van 2004 is het gelijk helder dat het om geld geven gaat. Het thema *Koersvast* roept niet veel bij haar op: “Misschien gaat het over samen op weg, dus dat je nu samen de koers bepaalt.”

Ze herkent de folder gelijk als van Kerkbalans, daarvoor is het logo van Kerkbalans helder genoeg op de voorkant gezet. De jongerenfolder vindt ze ook erg mooi, die spreekt meer aan dan de algemene folder. De tekst vindt ze dan wat oppervlakkig: waar het inhoudelijk om gaat in de kerk, komt niet aan de orde.